

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Anett Numa

**Parlamentaarne diplomaatia Euroopa Liidu välispoliitikas: ALDE
tegevus Ukraina konflikti puhul**

Magistritöö

Juhendaja: Maili Vilson (MA)

Tartu 2019

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

..... /töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell
...../kellaaeg//aadress/ auditooriumis
...../number/.

Retsensent: /nimi/
(...../teaduskraad/),
..... /amet/

PARLIAMENTARY DIPLOMACY IN EU FOREIGN POLICY: ALDE ACTIONS ON THE CONFLICT IN UKRAINE

Anett Numa

Summary

The European Parliament as a political actor has increased its influence on the global political system and has formed very transparent structure. However, it is been argued that European Parliament has legislative limits to influence external policies of the European Union. There are number of existing analyses about the changes of European Parliament's capability to form the external policies of EU decisions over time, however the previous analyses lack of the information specifically on the political groups in the European Parliament. This paper focuses on diplomatic power of ALDE as a politically active group in European level to influence the EU external policy based on the case study of Ukraine conflict. To understand the role of the Parliament and its groups it is nessecary to describe the meaning of parliamentary diplomacy. Therefore the theory of this paper is based on Parliamentary diplomacy and describes three forms of diplomacy- legislative dipomacy, rhetorical diplomacy and active diplomacy.

The purpose of the paper is to find out what kind of diplomatic powers ALDE has been using on the actions in Ukraine. Secondly to draw out the links between ALDE's general political goals in foreign affairs and the actions in Ukraine. Thirdly, the aim of the work is to find out if ALDE follows the same intentions as the European Parliament in general.

In conclusion the paper found that ALDE as politically active group is using parliamentary diplomacy in many forms. First of all, the poltical group has clearly formed its main goals and structures which are mostly based on spreading the democracy, human rights, freedom of speech and transparency of governance on global level. Based on the case study of Ukraine, ALDE has used all three forms of diplomacy- legislative, rhetorical and active. Use of legislative diplomacy has been limited due to lack of legislative power that European Parliament holds. However, they can implement different control mechanism over European Council, Commission and High Representative and form indirectly the Common Foreign and Security Policy and Common Security and Defense Policy. However, ALDE has been using active and rhetorical diplomacy frequently to

broaden and spread the impact of European Unions policies in Ukraine. There have been number of different visits to Ukraine, meetings with leaders of Ukraine (President, Minister of Foreign Affairs and many political parties). Also ALDE has organised many programs and seminars which have been focusing on human rights aspects, freedom of speech and press. Despite of the unstable situation in Ukraine, ALDE has expressed continuous support of the EU's enlargement policy and supports Ukraine on its reforms and visa-talks. The paper suggests to make more in-depth analyses on the European political groups and their actual power to form political reforms in third-countries.

Sisukord

Sissejuhatus.....	6
1. Teoreetiline raamistik - parlament kui diplomaatiline toimija	11
1.1 Parlamentaarse diplomaatia olemus	12
1.2 Diplomaatia vormid	17
1.2.1. Legislatiivne ehk seadusandlik diplomaatia.....	17
1.2.2. Retooriline diplomaatia.....	19
1.2.3. Aktiivne diplomaatia.....	20
1.3. Euroopa Parlament ja selle grupid kui diplomaatilised toimijad	20
1.3.1. Euroopa Parlamendi struktuur ja funktsioonid, poliitilised grupid.....	20
1.3.2. Poliitliste gruppide koostöö väljaspool Euroopa Liitu tegutsevate gruppidega	23
1.3.3. Euroopa Liidu väärtused inimõiguste ja demokraatia aspektis.....	24
1.4. Euroopa Parlamendi ja gruppide diplomaatilised funktsioonid	25
2. Metoodika ja valim	30
2.1. Euroopa Parlamendi tegevused Ukraina kriisi sündmustel	31
3. ALDE kui diplomaatiline toimija	35
3.1. ALDE diplomaatiline tegevus Ukraina kriisi ajal.....	38
3.2. ALDE tegevus legislatiivse diplomaatia vallas Ukraina kriisi ajal	48
3.3. ALDE tegevus retoorilise diplomaatia vallas Ukraina kriisi ajal	49
3.4. ALDE tegevus aktiivse diplomaatia vallas Ukraina kriisi ajal	50
3.5. Järeldused	51
Kokkuvõte.....	53
Kasutatud kirjandus:.....	58

Sissejuhatus

Euroopa Parlamendi (edaspidi EP) poliitilised grupid omavad diplomaatilist rolli EP legislatiivses võimuses - nende roll Euroopa Liidu (EL) välispoliitilises aspektis väljendub diplomaatilistes tegevustes peamiselt läbi väliste meetmete rakendamise ning suhetes kolmandate riikidega. EP on regionaalsel tasandil saavutanud riigiülese loomuse ning omab efektiivset mõjuvõimu maailma kontekstis (Malamud, Stavridis 2011:113). 2009.aastal vastu võetud Lissaboni lepinguga sai EP kaasotsustusõiguse koos Euroopa Nõukoguga energeetika, julgeoleku ja migratsioonipoliitikate osas. Parlamendi kui institutsiooni rolli diplomaatias on varasemalt käsitletud põhjalikult, kuid puudulikud on analüüsid EP alla kuuluvate poliitiliste gruppide rolli osas. Mitmed autorid on välja toonud, et poliitiliste gruppide mõju ei tohiks üle hinnata (Lightfoot, 2003), kuid vajalik on läbi viia põhjalikumad uuringud nende rolli olemusest ja välispoliitilistest tegevustest, mis ulatuvad palju kaugemale kui EL'i institutsioonisisised otsused.

Euroopa Parlamendi poliitilistest gruppidest on kujunenud selgelt arenenud organisatsioonid, mis omavad konkreetset eelarvet, struktuuri, reegleid, füüsilisi kontoreid ja töögrupe. Poliitilised grupid teostavad välispoliitikas parlamentaarset diplomaatiat. Selle all mõistetakse tegevusi, mida teostavad liikmed eesmärgiga kasvatada arusaamist ja mõistmist riikide vahel ning esindamaks oma valijate vaateid väljaspool regiooni (Weisglas ja de Boer, 2007: 94). EP's tegutseb 751 parlamendi liiget, kes on sõltuvalt nende ideoloogilisele taustale jagatud erinevate poliitiliste gruppide vahel. On oluline märkida, et poliitilise grupi moodustamiseks on vajalik esindatus vähemalt kolmandikust liikmesriikidest. Gruppide kõige tähtsamad otsused sünnivad juhatuse koosolekutel, kus poliitilistele gruppidele koostatakse strateegiad ja suunad, mis aitavad konkreetseid poliitikavaldkondi ellu viia ja selgemalt formuleerida. Kui otsused on juhatuse tasemel kujundatud, siis järgneb põhjalik arutelu väliste tegevuste plaani üle ning seda rahvusvahelise dimensiooni tasandil (Euroopa Parlamendi kodulehekülj, 2015).

Poliitiliste gruppide üks põhilisi ülesandeid on koos komiteedega õigusaktide ettepanekute tegemine ning sellega EP otsustusprotsessi läbipaistvam formuleerimine.

Lisaks on neil võimalus ka alustada läbirääkimisi Euroopa Komisjoni ja EL Nõukoguga seoses uute liikmesriikide liitumisega ning õigus keelduda enne EP seisukoha ametlikku esitamist väljastada volitusi läbirääkimiste pidamiseks rahvusvaheliste lepingute üle (Miller, 2009). Väljaspool EL'i asuvad poliitilised grupid ning siinkohal ka idapartnerluse riigid osalevad aktiivselt üleeuroopalistes parteigruppides ja olles ühinenud EP'i kuuluvate parteigruppidega. EL poliitilistel gruppidel nähakse siin kontekstis pigem pragmaatilist rolli ja prestiiži laiendamist, et ellu viia poliitilise grupivälispoliitilisi eesmärke. Lisaks sellele peetakse peamiseks põhjuseks üleeuroopaliste gruppidega liitumisel sisepoliitiliste eesmärkide saavutamist ning Euroopa siseselt tegutsevad parteid saavad läbi koostöö maksimaliseerida oma mõju väljaspool EL'i (Shubladze, 2018). Delegatsioonide visiividid on ka oluline osa poliitiliste gruppide diplomaatilisest rollist. Selle all teostatakse dialooge, treeninguid ning koostööd partneritega kolmandates riikides (Fiott, 2015:2).

Et mõista aga poliitiliste gruppide rolli ja selle muutusi ajas, on vajalik lahti seletada parlamentaarse diplomaatia mõiste ja selle vormid. Antud töös mõistetakse diplomaatia all kolme eri liiki diplomaatiasid: legislatiivne diplomaatia, retooriline diplomaatia ja aktiivne diplomaatia (Fiott, 2015:3). Parlamentaarne diplomaatia erineb tavalise diplomaatia vormist oma eesmärkide saavutamise tasandil. EL'i välispoliitika probleemkohtadena on välja toodud liidu diplomaatia liigset riigikesksust ning poliitiliste gruppide ja EP rolli alahindamist rahvusvahelistes suhetes. Varasemad empiirilised tõestused aga toovad välja, et on vajalik uurida poliitiliste gruppide mõjuastet, sest gruppide tegevus väljaspool liitu on kasvanud ning ideoloogiate mitmekesisus on tõusnud (Marschall, 2008:130). Siinkohal on aga oluline mõista, kuidas defineerida mõju ja tegevuste efektiivsust antud poliitiliste otsuste kontekstis. Selleks on tõhus analüüsida konkreetseid juhtumeid ning näitena üht poliitilist gruppi.

Viimaks on tähtis välja tuua, et poliitiliste gruppide mõjuaste ei piirdu ainult EP'ga. Poliitilised grupid koosnevad suurel hulgal liikmesriikide kohalikest poliitilistest gruppidest, andes igale liikmesriigis tegutsevatele grupile võimaluse mõjutada EP strateegiaid ja otsuseid ning esindada oma huvisid (Marschall 2012: 208-212).

EL'i poliitilisi dokumente analüüsid on mitmed autorid (Fiott 2015, Marschall 2012, Shubladze 2018) välja toonud, et poliitiliste gruppide mõju on selgelt alauuritud ning nende vajalikkusest otsustusprotsessides ja diplomaatilises esindatuses aru saada, on vajalik täpsemalt uurida gruppide diplomaatilist esindatust eri tasandil. Poliitiliste gruppide rolli EP's on peamiselt analüüsitud üldisel tasemel, sõltuvalt nende seadusest tulenevatest (legislatiivsest) õigustest, kuid juhtumiuuringud peegeldavad mõju ulatust eri aspektides.

Antud töö keskendub konkreetselt EP's tegutseva Euroopa Demokraatide ja Liberaalide Liidu fraktsiooni (ALDE) grupi poliitikale ja strateegiale diplomaatilises aspektis ning uurib, kui suures ulatuses viiakse ellu oma välispoliitilist programmi diplomaatilisel tasandil nii Euroopas kui kolmandates riikides ja kujundatakse EL'i välispoliitikat. ALDE on valitud lähtuvalt sellest, et tegu on välispoliitiliselt aktiivse grupiga, kes toetab EL'i laienemispoliitikat ning esindab demokraatlike väärtuste levikut. Rati Shubladze artiklis on välja toodud välispoliitiliselt aktiivse grupi ALDE tõhus koostöö hõlbustamiseks EL'i strateegiliste eesmärkide elluviimist ja ühise välispoliitika rakendamist väljaspool liitu (Shubladze, 2018). Lisaks sellele on ALDE poliitiline grupp väljendanud vajadust reformida Euroopa Komisjoni ning suunata rohkem võimu just Euroopa Parlamendile legislatiivsetes protsessides (Müller, 2014). ALDE grupp töö välja vajaduse moodustada Euroopa Liidu Demokraatliku valitsemise pakt (*Democratic Governance Pact - DGP*). Antud pakti eesmärgiks oleks teostada pidevat kontrolli demokraatliku valitsemise üle õigusriigi põhimõtteid järgides (*The EU Democratic Governance Pact*).

Analüüsi osas toob autor välja antud poliitilise grupi seisukohad ja suunad välispoliitikas. Töö fookusesse on võetud Ukraina konflikti sündmused, et aru saada poliitilise grupi (ALDE) poliitikate ellu viimisest läbi parlamentaarsete diplomaatia vormide ja euroopalike väärtuste (inimõiguste kaitse ja demokraatia) levitamise. Sündmused Ukrainas on valitud juhtumiuuringuks selletõttu, et Ukraina on EL'i jaoks idapoolses laienemispoliitikas suurim partner ning sündmused sealses piirkonnas on endiselt aktuaalsed. EL on Ukraina suurim kaubanduspartner, mis tähendab seda, et tõhusad suhted on olulised kahepoolselt. Rati Shubladze on oma artiklis, mis kirjeldab Euroopa poliitiliste gruppide mõju väljaspool liitu, välja toonud Ukraina poliitiliste gruppide koostöö enamjaolt just parempoolsete vaadetega gruppidega (Shubladze, 2018). Mitmed autorid on välja toonud, et kolmandate riikide partnerid on poliitiliste gruppide mõju

positiivsust väljendanud kõrgetasemelise koordineerimise olemasolu, tiheda suhtluse ja vähem traditsioonilise diplomaatia kasutamise tõttu. Lisaks selle on Shubladze oma artiklis välja toonud, et ühinemine üleeuroopaliste poliitiliste gruppidega annab kolmandates riikides tegutsevatele gruppidele võimalusele viia paremini ellu oma sisepoliitilisi eesmärke, kuna saadakse toetusi resursside ja kogemuste näol (Shubladze, 2018). Seega leiab töö autor, et poliitiliste gruppide potentsiaal on alakasutatud EL'i välispoliitika tasandil. Antud töö eesmärk on näidata ühe poliitilise grupi ehk ALDE rolli nii ametlikke kui mitteametlikke diplomaatilisi vahendeid kasutades formuleerimaks suhteid Ukrainaga läbi parlamentaarse diplomaatia meetmete.

Sellest lähtuvalt on uurimuse eesmärk välja selgitada, milline on EP's tegutseva välispoliitiliselt aktiivse grupi ALDE välispoliitilised tegevused, peamised eesmärgid ning milliseid diplomaatilisi vorme ja vahendeid grupp valdavalt kasutab. Antud valdkonna uurimine on oluline, et näha poliitilise grupi tegevuste ulatust, eesmärke. Analüüs aitab ka mõista nende rolli diplomaatilisel tasandil liiduväliste partneritega suheldes, viies ellu oma eesmärke ja poliitikat olenemata oma õiguslikust ulatusest. Nagu eelnevalt välja toodi, on tegevuste täpsemaks kaardistamiseks autor valinud sündmused Ukrainas, et saada põhjalik ülevaade grupi tegevustest antud konflikti näitel. Ajaraamistikuks on valitud sündmused alates 2013.aasta detsembrist kuni 2019.aastal aprillis toimunud Ukraina presidendi valimiseni. 2013. aasta novembris teatas Ukraina president otsusest loobuda koostööleppes EL'ga ning sellele järgnesid suureulatuslikud protestid Kiievis, kus osales rohkem kui kolmsada tuhat inimest. Kuu hiljem otsustas Venemaa president Vladimir Putin osta 15 miljardi eest Ukraina võlakirju ja vähendada gaasihindasid (Independent, 2014). Vastav ajaraamistik annab ülevaate ALDE poolt teostatud diplomaatilisest tegevustest alates konflikti alguse sündmustest kuni 2019.aastal toimunud uue presidendi valimiseni.

Uurimiseeesmärgi täitmiseks püstitab töö autor järgnevad uurimisküsimused:

- a.) Kuidas teostab EP's tegutsev poliitiline grupp ALDE oma välispoliitilisi seisukohti Ukraina suhtes konflikti sündmuste ajal?

- b.) Milliseid parlamentaarse diplomaatia vorme kasutas ALDE oma tegevuste elluviimiseks?
- c.) Kuidas suhestus ALDE tegevus ja strateegia Euroopa Parlamendi ühise välispoliitikaga Ukraina suunal?

1. Teoreetiline raamistik - parlament kui diplomaatiline toimija

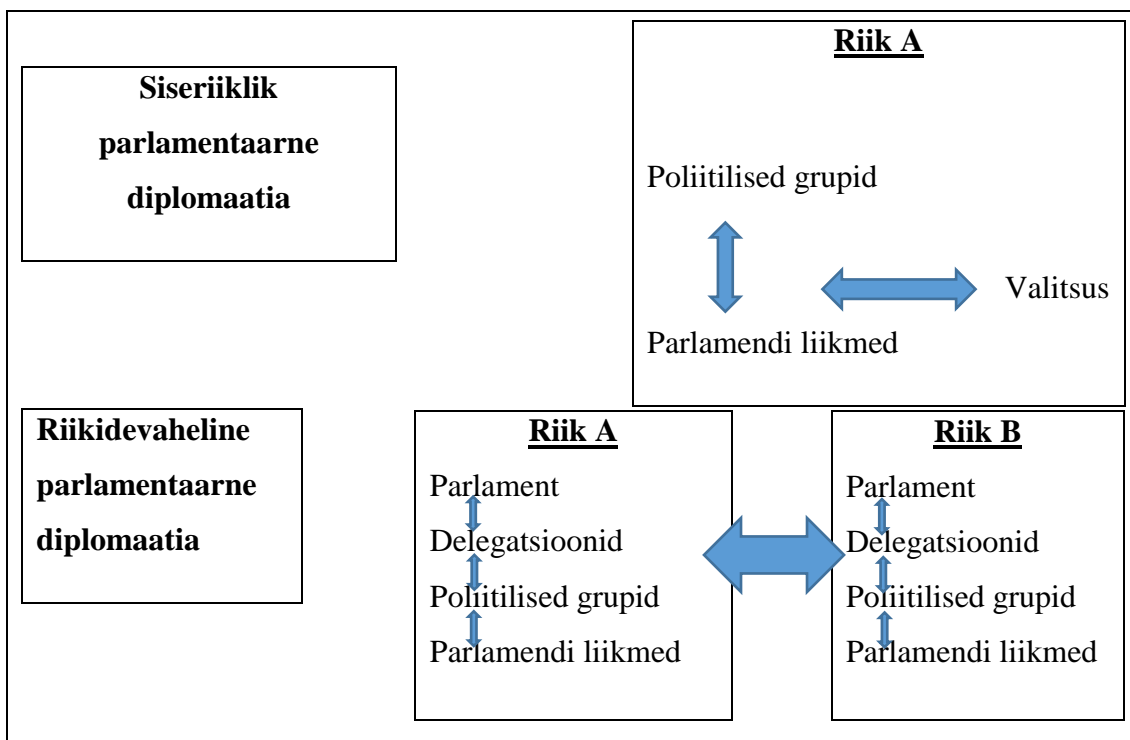
Antud magistritöö teoreetiline taust keskendub käsitlusele, mis põhineb diplomaatia vormide kirjeldamisel ning nende põhjalikul analüüsil. Magistritöö aluseks on võetud parlamentaarse diplomaatia teooria EL'i kontekstis. Vastava teooria kasutamine toetab töö kirjutamist ja aitab lahti mõtestada EP'i kui institutsiooni tegevused rahvusvahelisel tasandil. Kuna parlamentaarse diplomaatia toimijad on enamasti poliitilised grupid ning parlamendi liikmed, annab see võimaluse anda ülevaate parlamentaarse diplomaatia rakendamisest näitena Ukraina ja ALDE suhete juhtumuringus. Lisaks sellele aitab diplomaatia vormide kirjeldus mõista empiirilises osas ALDE poliitilise grupi toimimist ning loob konkreetseid seoseid erinevate tegevuste ja diplomaatia vormide vahel. Samuti toetab antud teooria käsitlemine ka järelduste ja analüüsi osa, et mõista, millised diplomaatilised vormid domineerivad poliitilise grupi diplomaatilises käitumises.

Parlamendid ja parlamendi liikmed on traditsiooniliselt täitnud rahva esindamise rolli ning kujundanud sisepoliitikaid nii regiooni kui rahvusriigi sisesel tasandil. Viimasel aastakümnel on aga käsitlust leidnud nende rolli märgatav tõus rahvusvahelisel tasandil ning peamiselt suhetes kolmandate riikidega läbi diplomaatia vormide. Rahvusvahelistes küsimustes osaletakse läbi välispoliitiliste otsuste mõjutamise parlamendi siseselt, parlamentaarset diplomaatiat rakendades ning esindatuses erinevates regionaalsetes organisatsioonides (Malamud, Stavridis 2011: 1-3). Parlamentide olemus ja kompetentsid on aja jooksul märgatavalt muutunud, kuid rahvusvahelisel tasandil peetakse EP'd üheks kõige efektiivsemat mõju esindavaks regionaalseks parlamendiks (Malamud, Stavridis 2011:113). Eriliselt on esile tõstetud EP mõju õigusloomele ning järelevalvele. Põhinevalt Malamud'i ning De Sousa analüüsile on välja toodud, et EP diplomaatilise edukuse taga on ajaline faktor, struktuuri selgus, rahvusparlamentide stabiilsus (Malamud, Stavridis 2011:114). EL'i mõju ulatus ei piirdu tingimata liikmesriikide siseselt, vaid toimub ka väljaspool liidu piire. Häid koostöösuhteid Euroopa ja kolmandate riikide vahel peetaksegi üheks tõhusamaiks mõju laiendamise vahendiks. Koostöö hõlmab endas külastusi, seminare, koolitusi, nõustamisi, programmide

elluviimist, mille kaudu saavad poliitilised grupid laiendada oma norme ja tavasid (Shagina, 2014).

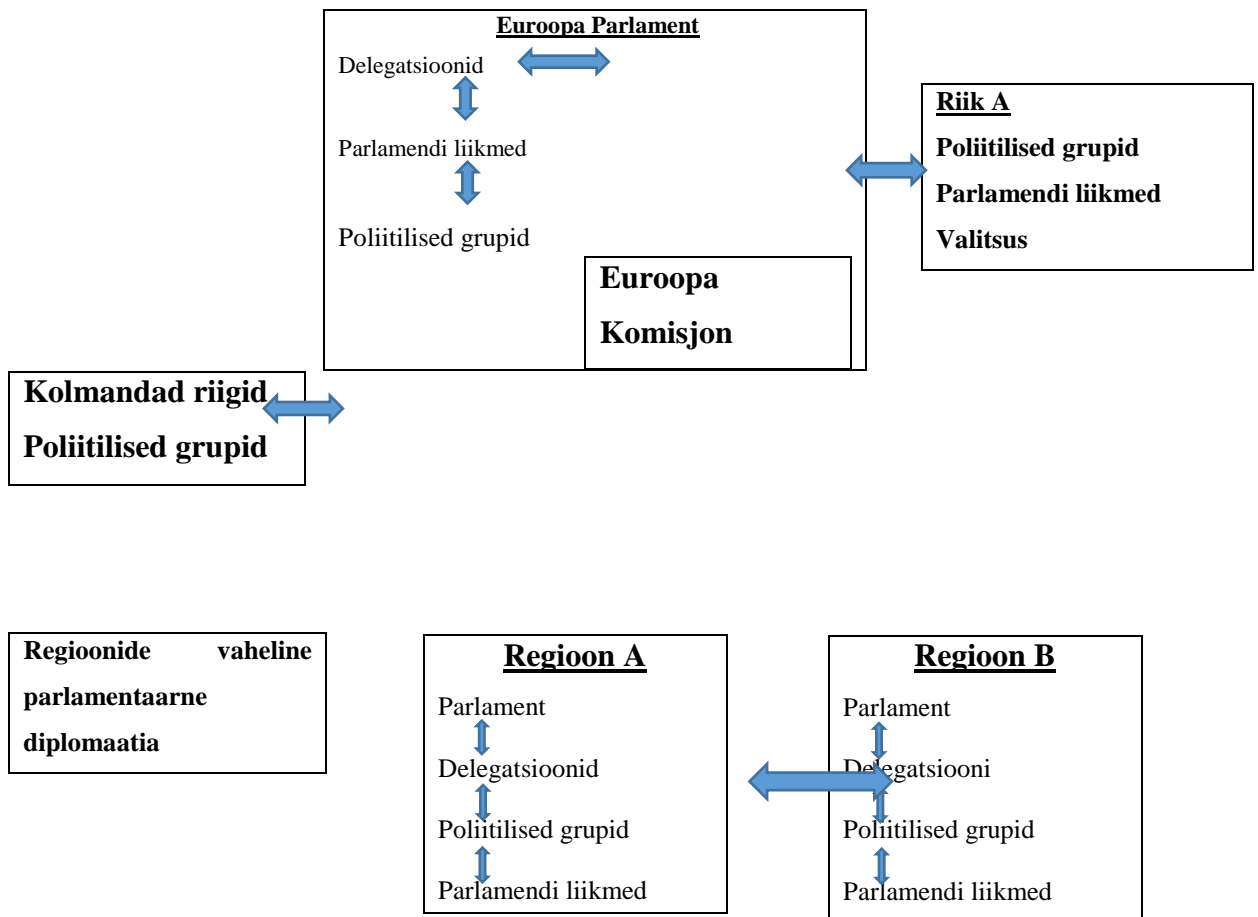
1.1 Parlamentaarse diplomaatia olemus

Parlamentaarse diplomaatia mõiste pärineb Rooma Senati aegadest mil see mängis vastaval ajajärgul Rooma kindralite jaoks olulist rolli. Mõiste defineeris 1955.aastal ka Dean Rusk, kes kasutas parlamentaarse diplomaatia kontseptsiooni kirjeldamiseks rahvusvaheliste institutsioonide vahel toimuvaid läbirääkimisi ning arutelusid (Konkov jt 2013:5). Lisaks sellele on antud mõistet kasutatud ÜRO Peaassamblee töövormi sisulisel kirjeldamisel, mida peetakse parlamentaarseks diplomaatia vormiks. Oluline on välja tuua, et parlamentaarse diplomaatia rakendajateks on kolm peamist gruppi: poliitilised grupid, parlamendiliikmed, parlamendid kui üksus (Fiott, 2011:1). Vastavad grupid teostavad parlamentaarset diplomaatiat nii ametlikul kui mitteametlikul viisil (riikidevaheliselt, piirkondade vaheliselt ja rahvusvahelised tasandil). Riigiülel tasandil on parlamendiliikmed ja poliitilised grupid seotud oma riigi ja valitsuse välispoliitika mõjutamise ja kontrollimisega, omades sel viisil mõju poliitikate kujundamisele ja ulatusele (Marschall, 2012:217-220). Keskendudes riikidevahelistele diplomaatilisele suhetele läbi parlamentaarse diplomaatia, on osapooltel võimalik panustada poliitikate elluviimisesse ja mõjutamisele läbi erinevate delegatsioonide ja mitmepoolsete parlamentaarsete gruppide suhtlusele (Fiott, 2011:1-3). Parlamentaarse diplomaatia eesmärk on parlamendi poliitikate kujundamine, mõjutamiseks otsuseid kodanike nimel, kelle poolt parlamendid on otse valitud (Berridge, James 2003:199). Läbi selle mõjutatakse peamiselt kolmandate riikide valitsuse õiguspärasust ja seadusloomet. Oluline on välja tuua piirkondade vahelise tasandi mõju, sest riigiülelised parlamendid edendavad kultuurivahetust, mõistmist ja dialoogi maailma osapoolte vahel (Marschall, 2012: 218).

Tabel 1. Viisid parlamentaarseks diplomaatiaks. Allikas: Fiott, 2011:2

Analüüsis antud tabelit (Tabel 1) näeme, et parlamentaarne diplomaatia riigisisel kohalikul tasandil toimub poliitiliste gruppide seotuses parlamendiliikmetega ning läbi selle kujundatakse valitsuse otsuseid ja poliitikaid. Poliitikate kujundamisel on oluline roll liikmete arvu ja poliitiliste grupi seotusel ning selle võimekusel mõjutada otsusekujundamise protsesse. Riikidevahelistes viisides on kaasatud ka erinevad delegatsioonid ning parlamendid kui suured üksused (Marschall, 2012: 214). Samas osalevad suhete kujundamisel ka parlamendi liikmed, kellel on võimekus osaleda riikide vahelise parlamentaarse diplomaatia protsessides läbi visiitide, koostöö ja kontaktide.

Tabel 2. Parlamentaarne diplomaatia regionaalsel tasemel. Allikas: Fiott, 2011:3

Tabelis 2 on välja toodud regionaalse taseme parlamentaarselt diplomaatiat viisid. Seda analüüsid selgub, et osapooli on lisandunud ka kolmandate riikide poolt ning lisaks EP'le (delegatsioonid, poliitilised grupid, parlamendiliikmed) on olulisel kohal ka suhtlus ja koostöö Euroopa Komisjoniga ning läbi selle mõjutatakse kolmandate riikide või partnerite otsuseid. Euroopa Komisjoni tähtsus tuleb välja läbi komisjoni seadusandliku olemuse, sest Parlamendil ja liikmesriikidel puudub võimalus otsuseid ise vastu võtta. Parlamentaarne diplomaatia kohalikul tasandil loob eelduse, et piirkondlikul tasandil on olemasolevad ja toimivad süsteemid. EP on rahvusvahelisel tasandil end tõestanud dünaamilise institutsiooniga, mis on tänu Ühtsele Euroopa aktile märgatavalt tõstnud oma positsiooni ning laiendanud parlamentaarset diplomaatia elluviimist (Marschall, 2012: 216-219).

<i>Ametlikud tegevused</i>	<i>Riigisisene parlamentaarne diplomaatia</i>	<i>Riikidevaheline parlamentaarne diplomaatia</i>	<i>Regioonisisene parlamentaarne diplomaatia</i>	<i>Regioonide vaheline parlamentaarne diplomaatia</i>
<i>Parlamentaarsete protseduurid (Komiteede kohtumised, hääletamised, sõnavõttud)</i>				
<i>Parlamentaarsete suhted (Delegatsioonide külästused, ÜRO Ülemkogu)</i>				
<i>Poliitiliste gruppide suhted (poliitiliste gruppide vahelised debaadid, kabineti istungid)</i>				
<i>Parlamentaarsete kohustused (missioonid, kodanikualgatused, meedia)</i>				
<i>Mitteametlikud tegevused</i>				
<i>Vastastikuse dialoogi ja mõistmise loomine</i>				
<i>Kogemuste ja teadmiste jagamine</i>				

Tabel 3. Parlamentaarse diplomaatia vormid ja tasemed. Allikas: Fiott, 2011:3.

Tabelis number 3 on välja toodud ametlikud ja mitteametlikud vormid parlamentaarse diplomaatia teostamiseks. Ametlike vormidena käsitletakse protseduure, mis koosnevad komiteede kohtumistest, hääletamistest ja seisukohtade selgest esitamisest. Lisaks sellele teostatakse parlamentaarseid koostöö vorme, mis sisaldavad endas delegatsioonide külästusi ning suhtlust ÜRO üldkoguga. Poliitiliste gruppide vaheline suhtlus hõlmab erinevaid debatte ja kabineti kohtumisi, kus arutatakse päevakajaliste teemade ja sündmuste üle ning formuleeritakse seisukohti. Viimaks kuulub ametlike viisitide alla ka parlamentaarsete kohustuste täitmine, milleks on erinevad meediakajastused ja missioonid. Tuues välja mitteametlikud tegevused võib antud tabelist leida erinevad dialoogid ja kogemuste jagamised kolmandate riikide ja partneritega. See on oluline viis

tekitamaks usaldust ning osapoolte vahelist koostööd (Fiott, 2011:4). Antud parlamentaarsed diplomaatia ilmingud kasutavad enamjaolt pehmet jõudu, sest neil puuduvad üldjuhul õiguslikult siduvad volitused (Fiott, 2011:5).

Parlamentaarne diplomaatia viitab tegevustele, mida teostavad parlamendi liikmed või institutsioonid (siin kontekstis poliitilised grupid), et suurendada vastastikust riikidevahelist mõistmist, koostööd ning parandamaks valitsuse kontrollmehhanisme (Weisglas ja de Boer, 2007:93). Lisaks usalduse ja koostöö suurendamisele on oluline välja tuua pehme jõu kasutamise mõju konfliktide rahumeelsema lahendamise nimel. Siiski on oluline, et dialoogid püsiks sõltumatud ning ausad ega piirduks vaid poliitiliste punktide hindamise ja esitamisega ega konkreetsete parlamendiliikmete kasusaamisega. Samuti ei tohiks parlamendiliikmed olla liigselt sõltuvad valitsusest ega muutuda neist eristamatuteks (Fiott, 2011:5). Parlamentaarse diplomaatia unikaalsusena nähakse oskust kombineerida legitiimset staatust ning otseselt rahva arvamusi ja seisukohti. Ahmet Tan, Türgi esindaja ning OSCE endine asepresident, on välja toonud, et hoida riikide vahel paremini toimivaid suhteid, on parlamentide ning nende liikmete kontaktide säilitamine võtmetähtsusega (Turkish Daily News-On Line, 2001). Lisaks sellele on Prantsuse poliitik Christian Poncelet (Senat, 2001:5) väitnud, et parlamentaarset diplomaatiat rakendades on parlamendiliikmed võimelised oma poliitikatega jõudma institutsioonide ja inimesteni, kuhu ühtegi teist ametlikku viisi kasutades ei jõuda. Poncelet tõi veel välja, et parlamentaarne diplomaatia on “mõjus diplomaatia” vorm, mis annab parlamendiliikmetele võimaluse mitmesuguste võrgustike kaudu esindada ja ellu viia oma rahvuslikke huve (Senat 2001: 5). Vastav kooslus avaldab positiivset mõju suurendades arvamuste paljusust ning esindades rahva seisukohti ja demokraatiat. Parlamentaarsed algatused on ekspertide hinnangul näidanud potentsiaali kooskõlastatud tegevuste loomisel riigi tasandil (Konkov jt, 2013:5). Seega peavad mitmed autorid parlamentaarse diplomaatia rakendamist tõhusamaks ja laiemaks ning rohkem arenenuks kui antud teooria käsitus seda on (Squarcialupi, 2000:3; Elloriaga, 2004).

Parlamentaarse diplomaatia nõrkusena nähakse ideede ja meetodite liigset utoopilisust, mis on tingitud konkreetse vastutuse puudumisest. Parlamendiliikmed ei osale otseselt välispoliitiliste otsuste vastuvõtmise seadusandlikus protsessis ning omavad pigem kontrollivaid mehhanisme (Konkov jt, 2013:5). Lisaks sellele on mitmete autorite poolt välja toodud (Carcassone 2001:33) konkreetsete moraalsete seisukohtade puudumist või

parlamentide täielikult erinevaid ning vastakaid seisukohti, mis võivad iseenesest viia sisekonfliktideni (Stavridis 2006: 18-20).

Euroopa Parlament moodustab diplomaatilise tegutseja mitmetel tasandil, kasutades selleks institutsioonilisi ja funktsionaalseid viise. Näiteks loodi 2008.aastal parlamentaarse demokraatia edendamise büroo, et pakkuda kolmandatele riikidele toetust parlamentaarsel arengul eelkõige uutes ja arenevates demokraatiates. Lisaks sellele on parlamentaarsel tasandil moodustatud hulganisti toetusrühmi konfliktipiirkondade toetuseks ning teostatakse pidevaid ülevaateid inimõiguste tagamise kohta maailmas (Euroactiv, 2015).

1.2 Diplomaatia vormid

Parlamentaarset diplomaatia rakendamist on võimalik käsitleda läbi erinevate diplomaatia vormide. Antud töö on vastavalt Euroopa Parlamendi rollile ja otsustuspädevusele toonud välja kolm peamist diplomaatia vormi. Nendeks vormideks on legislatiivne ehk seadusandlik diplomaatia, retooriline diplomaatia ning aktiivne diplomaatia. Legislatiivne diplomaatia käsitleb seadusandliku protsessi mõjutamist ja osalemist konkreetsete poliitikate vastuvõtmise protsessis. Retooriline diplomaatia toob välja peamiselt dialoogide ning koostöövõime aspektid, lisaks sellele ka regioonidevaheliste parlamentide kohtumised. Aktiivne diplomaatia koosneb erinevatest missioonidest ja vaatlustest (Fiott, 2015:4). Järgnev osa tööst kirjeldab antud diplomaatilisi vorme lähemalt ning toob välja näited vormide elluviimise osas.

1.2.1. Legislatiivne ehk seadusandlik diplomaatia

Legislatiivse ehk seadusandlik diplomaatia kontseptsioon väljendab konkreetse institutsiooni või parlamendiüksuse võimet mõjutada seadusandlikku protsessi ja otsuste vastuvõtmist. Selleks kasutatakse peamiselt institutsionaalseid mehhanisme ning lepingutest tulenevaid sätteid (Fiott, 2015: 4). Nagu eelnevalt mainitud on parlamentaarset diplomaatia roll oluliselt ajaga muutunud ning seda läbi erinevate lepingute uuendamise osas.

Euroopa Liidu välispoliitika kontekstis tähendab seadusandliku diplomaatia elluviimine EL'i ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) kujundamist fraktsioonide ja parlamendiüksuste poolt. Hoolimata EP piiratud ametlikust rollist välispoliitiliste otsuste kujundamisel on EP toetanud ÜVJP olemust. EP on teinud ettepaneku luua EL'i välisministri positsioon või Euroopa diplomaatilise teenistuse ametikoht. Senimaani on saavutatud vaid mitteametlikud koostöövormid EL'i eesistujariigi, komisjoni ja liikmesriikidega (Euroopa Parlamendi kodulehekül, 2019). EP hakkas seadusandlikku diplomaatiat rakendama pärast Lissaboni lepingut, kui parlament sai õiguse konsulteerida Nõukoguga tehtavate otsuste üle ning EL'i kõrgema esindaja ja Euroopa Nõukogu asepresidendiga, kes on ka Euroopa Komisjoni asepresident ning peab aru andma välispoliitiliste otsuste kohta (Fiott, 2015:4).

Kõrgemal esindajal on kohustus konsulteerida ÜVJP ning ÜJKP otsuseid tehes eelkõige EP'ga. Antud kohustus tuleneb Lissaboni lepingu artiklist 4.4. Lisaks sellele korraldatakse antud lepingu protokoll nr 1 alusel liikmesriikide parlamendi vahelisi diskussioone, et arutada ÜVJP ja ÜJKP struktuuri ja poliitikaid (Fiott, 2015:5). Samuti on vastavalt uuendatud lepingutele erikomisjonidel õigus ligipääsule ÜVJP ja ÜJKP konfidentsiaalsele teabele. Lisaks on EP võimalus mõjutada ÜVJP läbi eelarve kinnitamise ja korrapärase kontrolli, mis põhineb suhtlusel Kõrgema esindajaga. EP positiivset mõju ÜVJP'le hinnatakse demokraatliku vastutuste suurendamise läbi. Teadlikuse kasvu tagamiseks kaasatakse erinevad osapooli - mõttekodasid ja teadlasi ning kodanikuühiskonna grupe (Euroopa Parlamendi kodulehekül 2019). Siiski on antud diplomaatiline vorm Euroopa Parlamendi fraktsioonide jaoks kõige keerulisem. Senimaani on suurimad saavutused olnud fraktsiooni mõjutused rahastuse osas ning puudub selge võimalus läbi fraktsioonide poliitikaid ellu viia. Legislatiivse diplomaatia käsitlusi võib leida aga ka parlamendi koostööst Euroopa välisteenistusega (EEAS). Koostöös suunatakse tähelepanu konkreetsetele poliitilistele teemadele ning näidatakse initsiatiivi antud teemade käsitluse osas (Fiott, 2015:5). Näiteks võib välja tuua Euroopa Liidu ja Ukraina parlamentaarse komitee koostöö, mis on jätkanud olenemata konflikti sündmustest kahepoolseid kohtumisi Ukraina seadusandjatega. Parlament omab olulist rolli ka rahvusvaheliste lepingute vastuvõtmise protsessis. Vastavalt seadusele pole

nõukogul õigust otsuseid enne sõlmida, kui EP on need heaks kiitnud (Euroopa Parlamendi kodulehekülg 2019).

1.2.2. Retooriline diplomaatia

Retoorilise diplomaatia kohaselt on olulisel kohal ka arutelud ning dialoogid, lisaks veel sõnavõtted, arvamusartiklid meedias ning erinevad kampaaniad. Retoorilise rolli esindajana on nähtud parlamenti kuuluvaid delegatsioone. Olenemata sellest, et poliitilistel gruppidel puudub EP's võim Komisjoni otsuste üle, saavad nad tõstatada erinevaid teemasid ning arutelusid välispoliitika üle (Hilger 2002; Koenig-Arcibugi 2002, Bono 2006). Retoorilise diplomaatia ellu viimiseks on kõige olulisem, et parlamendi gruppidel oleksid ühtsed sõnumid ja retoorika. Selleks on vaja kujundada parteide poolt sidusad otsused ning tagada, et hääletamisel toimitakse sarnaselt (Fiott, 2015:5). Ühise seisukoha loomisel on võimalus läbi retoorilise diplomaatia leida arvamusle suurem kõlapind, seda meedias laiemalt levitada ning jõuda võimalikult paljude partnerite ja osapoolteni.

Retoorilise diplomaatia rakendamist on edukaks peetud suhetes kolmandate riikidega läbi delegatsioonide. Olulisel kohal on dialoogide loomine ning erinevate arutelude edendamine. Antud diplomaatia vorm aitab edendada demokraatia toimimist kolmandates riikides ning muuta valitsuse töö õiguspäraseks. (Fiott, 2011:2) Delegatsioonide visiividid on peamised kokkupuuted kolmandate riikide partneritega, mis soodustavad dialoogide teket ning kogemuste jagamist. See aitab luua suhteid kolmandate riikide teadlaste, mõttekodade ning erinevate valitsusväliste organisatsioonide, suursaadikutega, Euroopa välisteenistuste ametnike ning silmapaistvate arvamusliidritega.

Poliitilised grupid osalevad ametlikel kahepoolsetel kohtumistel, mis toimuvad kindla ajaperioodi tagant. Viimaks on oluline välja tuua ka rahvusparteide vahel toimuvad kohtumised, kus ühisesse parteiperesse kuuluvad parlamendiliikmed jagavad oma kogemusi ning peavad dialooge, et võtta vastu ühiseid meetmeid parlamentaarsel tasandil (Fiott, 2015: 6). Kogemuste ning nõuannete jagamise protsessis teostatakse antud diplomaatia vormi tõhusat just regionaalsel tasandil toimuvate visiitide näol.

1.2.3. Aktiivne diplomaatia

Aktiivse diplomaatia kontsept on seotud parlamendis tegutsevate fraktsioonide suutlikkusega osaleda erinevates aruteludes ka kolmandates riikides. Võrreldes retoorilise diplomaatiaga koosneb aktiivne diplomaatia lisaks dialoogides osalemisele ka erinevate vaatluste läbiviimisest (valimisvaatlused, programmid, koolitamised). Antud diplomaatia vormi eesmärgiks on toetada kolmandate riikide parlamente ning nende demokraatliku korra toimimist (Fiott, 2015:6).

Parlamendi liikmed võtavad osa erinevate rahvusvaheliste ühenduste ja organisatsioonide töödes, kus nad koordineerivad inimõiguste kaitset, demokraatia ellu viimist ning tsiviilõiguste kaitset. Antud missioonide läbiviimiseks on Euroopa Liidu kontekstis loodud mitmeid konkreetseid teemasid käsitlevaid organisatsioone - Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (ODIHR), Demokraatia toetamise ja valimiste koordineerimisrühm (DEG) ja palju teisi organisatsioone (Fiott, 2015:6). Parlamendi liikmete või poliitiliste gruppide osalemine antud missioonigruppide töös näitab selgelt nende aktiivse diplomaatia rakendamist.

Aastaks 2014 oli Euroopa Parlamendi liikmed osalenud kokku üle 200 erineval valimisvaatlemise missioonil (Euroopa Parlamendi valimisvaatluste kodulehekül, 2019). Valimisvaatlusi viidi läbi kolmandates riikides, pidades oluliseks just demokraatlike viiside rakendamist valimissüsteemis.

1.3. Euroopa Parlament ja selle grupid kui diplomaatilised toimijad

1.3.1. Euroopa Parlamendi struktuur ja funktsioonid, poliitilised grupid

Euroopa Parlamenti kui riigiülest parlamentaarset kogu peetakse üheks huvitavamaks parlamentaarseks koguks (Maurer 2002; Katz/Wessels 1999.) Mõistmaks paremini poliitiliste gruppide olemust EP's on vajalik lahti seletada EP üldine struktuur. EP koosneb liikmetest, juhatuses, presidendist, komisjonidest ja fraktsioonidest. EP president valitakse kaheks ja pooleks aastaks ning tema peamine eesmärk on juhtida EP

tegevust. Juhatusel lasub parlamendiliikmeid puudutavate rahaliste, haldus ja organisatsiooniliste küsimuste haldamine (Euroopa Parlamendi käsiraamat, 2016). Autor tõi eelnevalt välja, et EP omab poliitikakujundamisprotsessides Euroopa Nõukoguga üha enam kaasotsustusõigust. EP pole varem olnud õigusi osaleda õigusloome protsessides. Muutus sai alguse parlamendile antud õigusest avaldada umbusaldust kõrgemate esindajate vastu ning lisaks ka õigusest konsulteerida Nõukoguga seadusandlike ettepanekute osas. Muutused toimusid juba 1987.aastast Ühtse Euroopa Akti vastuvõtmisesga. Sellest algas Nõukogu ja Parlamendi koostöö sidusam vorm, mis on oluliselt parandanud kahe institutsiooni vahelist koostööd (Neuhold, 2018).

EP legislatiivset kompetentsi laiendati Maastrichti lepinguga 1993.aastal. EP liikmed said esmakordselt õiguse kehtestada veto mitmetes poliitika valdkondades. 1999.aasta Amsterdami leping tugevdas parlamendi rolli märkimisväärselt. Kaasotsustusõigus laienes 15-lt alalt 38-le hõlmates enda all transpordi, keskkonna, energia ja sotsiaalpoliitikat (Neuhold, 2018).

EP liikmed on vastavalt parlamendi liikmes maailmavaatelsele esindatusele jagatud fraktsioonidesse. Saadikute koondumine erinevatesse poliitilistesse rühmadesse sai alguse enne 1979.aastal alanud otsevalimisi. Ühisassamblee andis saadikutele õiguse moodustada ja toetada fraktsioonide loomist alates 1953.aastast. Seega on Euroopa Parlamendi loomisest alates toetatud võimalust luua riigiüleseid saadikuteühendusi. (Marschall, 2012) Poliitilised grupid formuleeritakse pärast parlamendi valimisi. Poliitilistesse gruppidesse peab kuuluma vähemalt 25 parlamendi liiget ning grupp peab koosnema vähemalt neljandikkust liikmesriikidest. Sellest järeldub, et rõhk on asetatud sellele, et fraktsioonid oleksid formuleeritud täielikult riigiülesest (Marschall, 2012). Üks parlamendi liige saab kuuluda vaid ühte poliitilisse gruppi (*Law Library of Congress*). Iga poliitiliste grupi jaoks on oluline formuleerida oma seisukohad ja eesmärgid Euroopa Liidu poliitikate kujundamise protsessides. Veelgi enam on väga oluline ühiste poliitiliste seisukohtadele kindlaks jäämine ja selle tagamine erinevates hääletusprotsessides, et elu viia oma agendat. Poliitilised grupid täidavad olulist rolli eelkõige kodanike ja esinduskogude vahel (Lindberg, Rasmussen, Warntjen, 2013).

Poliitiliste gruppide üheks tegevusalaks on vaidluste struktureerimisel kaasaegses demokraatias. Lähtudes partei mudelist on nende oluliseks rolliks vähendada keerukust

ning pakkuda valijatele selgeid seisukohti ja poliitilisi alternatiive. Valijatel on õigus hinnata poliitiliste gruppide töö tulemuslikkust hääletades tulevastel valimistel. Valimistulemustest lähtuvalt saavad poliitilised grupid kujundada oma programme ning hinnata saadud tagasisidet eesmärkide seadmisel (Treib, 2011). Fraktsioonide tähtsus on mitteametike tegevuste teostamisel tõusnud - fraktsioonidest on kujunenud parlamendisese tahtväljenduse peamine tööriist (Marschell, 2012:232). EP funktsioonid on aja jooksul oluliselt muutunud. Varem domineerinud kommunikatiivsed ülesanded on asendunud Euroopa õigusloomes osalemisega. EP osaleb seadusloome protsessides mitmel tasandil: konsultatsioonid, koostöö, kaasotsustusprotsessid. Euroopa Liidu Nõukogul on teatud seadusloome osas kohustus konsulteerida EP'ga. Koostöö aspektis on EP pärast Ühtse Euroopa Akti vastuvõtmist võimalus töötada läbi Nõukogu esitatud "ühised seisukohad". Juhul kui parlament eelnõud heaks ei kiida on Nõukogul võimalus otsus vastu võtta vaid ühehäälselt. Kui parlament antud eelnõu heaks kiidab, piisab Nõukogule vaid kvalifitseeritud häälteenamusest. Kaasotsustusprotsess võeti vastu Maastrichti lepinguga ning seda peetakse EP jaoks suurimaks saavutuseks oma mõju suurendamisel. Vastavalt kaasotsustusele muutub Euroopa Nõukogu otsus kehtivaks vaid juhul kui Euroopa Parlament on selle eelnõu enda poolt heaks kiitnud (Marschell, 2012: 236-240).

Paljud parlamendi liikmed on aga lõhestunud oma koduerakondade ja EP fraktsioonide vahel. Läbi poliitiliste gruppide on esindatud nii liikmesriikide huvivaldkonnad kui ka Euroopa Liidu tasandil tegutsevate gruppide huvid.

Euroopa Parlamendis tegutseb hetkel 8 erinevat poliitilist gruppi: Euroopa Rahvapartei fraktsioon (EPP) - 215 liiget, Sotsiaaldemokraatide ja demokraatide fraktsioon S&D- 190 liiget, Euroopa Konservatiivid ja Reformistid (ECR)- 76 liiget, Euroopa Demokraatide ja Liberaalide Liidu fraktsioon (ALDE)- 70 liiget, Euroopa Ühendatud Vasakpoolsete/Põhjamaade roheline Vasakpoolsete liidufraktsioon (GUE/NGL)-52 liiget, Roheliste/Euroopa Vabaliidu fraktsioon Greens (EFA) -50 liiget, Vaba ja Otsedemokraatliku Euroopa fraktsioon (EFDD) - 38 liiget, Rahvaste ja Vabaduste Euroopa (ENF) - 38 liiget ning sõltumatud liikmed, keda praeguses koosseisus on 15.

Lühend	Fraktsioonid (31.03.2016 seisuga)	Kohti	Juht
EPP	Euroopa Rahvapartei fraktsioon (<i>European People's Party</i>)	215	Manfred Weber (DE, CDU)
S&D	Sotsiaaldemokraatide ja demokraatide fraktsioon (<i>Progressive Alliance of Socialists & Democrats</i>)	190	Gianni Pittella (IT, PD)
ECR	Euroopa Konservatiivid ja Reformistid (<i>European Conservatives and Reformists</i>)	76	Syed Kamall (UK, Cons.)
ALDE	Euroopa Demokraatide ja Liberaalide Liidu fraktsioon (<i>Alliance of Liberals and Democrats for Europe</i>)	70	Guy Verhofstadt (BE, VLD)
GUE/NGL	Euroopa Ühendatud Vasakpoolsete / Põhjamaade Roheliste Vasakpoolsete liitfraktsioon (<i>European United Left/Nordic Green Left</i>)	52	Gabi Zimmer (DE, Linke)
Greens/EFA	Roheliste / Euroopa Vabaliidu fraktsioon (<i>The Greens/European Free Alliance</i>)	50	Rebecca Harms (DE, Grünen) ja Philippe Lamberts (BE, Ecolo)
EFDD	Vaba ja Otsedemokraatliku Euroopa fraktsioon (<i>Europe of Freedom and Direct Democracy</i>)	45	Nigel Farage (UK, UKIP)
ENF	Rahvaste ja Vabaduste Euroopa	38	Marine Le Pen (FR, FN) ja Marcel De Graaff (NL, PV)
NI	sõltumatud liikmed	15	

Tabel 4. Euroopa Parlamendi fraktsioonid. Euroopa Parlamendi käsiraamat.

Riigikantselei, 2017:6

1.3.2. Poliitliste gruppide koostöö väljaspool Euroopa Liitu tegutsevate gruppidega

Põhinedes politoloog Maria Shagina analüüsile (Shagina, 2017) on EL'i välispoliitiline eesmärk laiendada EL'i mõjukust ja demokraatlikke väärtusi just liidust väljaspool. Oma analüüsis on autor välja toonud, et mõjukamaks kanaliks on koostöö Euroopa Liidu siseste ja väliste poliitiliste gruppide vahel, jagades kogemusi, teostades vaatlusi, külastusi, koolitusi, programme ning seminare kolmandates riikides. Shagina on välja toonud, et viimase kümne aasta jooksul on suurenenud Ida-Euroopas (Moldova, Ukraina ja Gruusia) tegutsevate parteide liitumise arv EL'i tasandil tegutsevate partei perekondadega (Shagina, 2017).

Alates 2014.aastast on Euroopa Parlamendi delegatsioonid viinud läbi 27 valimisvaatluste missiooni, mis on endas sisaldanud 8 presidendivalimise, 15 parlamendi valimise, 1 legislatiivse valimise, 6 üldise valimise ja 2 regionaalse ehk kohaliku valimise monotoorimist (Election Observation 2018). Sealhulgas näitena Ukrainas 2014.aastal toimunud parlamentaarsete valimiste jälgimist, mille kohta on koostatud põhjalik analüüs

(Plenkovic, 2014). Poliitilistel gruppidel on täiskogu istungitel võimalus tõstatada välispoliitilisi teemasid käsitlevaid küsimusi ning esitada arupärimisi nii Euroopa Komisjonile kui ka Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale.

Keskendudes laienemispoliitika võtmeriikide (Gruusia, Moldova ja Ukraina) uuringutele on Shagina oma töös välja toonud poliitiliste gruppidega just EPP, ALDE ning S&D kui tihedamat koostööd tegevad poliitilised grupid. Shagina kirjeldab ka oma analüüsis koostöö alustamise protsessi, milleks on vajalik kolmandates riikides tegutseva poliitilise grupi taotlust liitumaks euro-parteiga. Euroopas tegutsev partei korraldab seejärel mitmeid kohtumisi ning uurib täpsemalt liituda sooviva grupi tausta, väärtusi, parteiliikmeid ning seejärel antakse hinnang, kas taotlus kinnitatakse või on vajalik teostada reforme. Grupid on huvitatud stabiilsetest ja usaldusväärsetest partneritest ning kui poliitiline grupp võetakse vastu Euroopas tegutsevasse parteigruppi, on sellel mõju teistele kolmandates riikides tegutsevatele parteidele. Euroopa parteigruppide poolt saadakse seejärel rahvusvaheline legitiimsus ja tunnustus. Euroopa parteid toetavad ka oma gruppi kuuluvaid ja kolmandates riikides tegutsevaid gruppe valimiskampaaniatest-antakse valimis -ja poliitilist toetust ning veelgi enam annab see võimaluse grupile jätkata Euroopa edasise intergatsiooni heaks töötamist. Sellest järeldub, et poliitiline kaal on mõlemal poole jaoks antud kontekstis oluline- Euroopas tegutsevad poliitilised grupid saavad tugevadada oma poliitilist kaalu tehes koostöös jätkusuutlikke parteidega ning kolmandates riikides tegutsevad grupid saavad tunnustuse ja toetuse (Shagina, 2017).

1.3.3. Euroopa Liidu väärtused inimõiguste ja demokraatia aspektis

Nagu eelnevalt välja toodud on koostööks Euroopa Liidu ja poliitiliste gruppidega vajalik partnerite poolt täita demokraatlikud aspektid ning normid. Vastavad nõuded peavad olema täidetud põhinedes Kopenhaageni kriteeriumitele. Läbirääkimisi koostöö osas ei peeta riikidega, kes pole näidanud austust inimõiguste tagamise, pressivabaduse, vähemuste õiguste kaitse ja kohtu sõltumatuse osas. Järgnevalt toob töö autor välja ülevaate EL'i väärtustest ja normidest, mis on olulise tähtsusega arendamiseks koostööd EL'ga.

Euroopa Liidu jaoks on inimõiguste tagamine kõigile kodanikele võtmetähtsusega. Kõik õigused peavad olema tagatud universaalsuse, jagamatuse ja vastastiku sõltuvuse printsiipidel. Liidu jaoks on oluline tagada tsiviil, poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused. Vastavalt liidu eesmärkidele on parim viis selleks demokraatia juurutamine. Lisaks antud põhimõtete juurutamisele liidusiseselt, on EL'i eesmärgiks edendada antud põhimõtteid ka väljaspool Euroopat. Väljaspool EL'i toimuvad tegevusi sätestab Lissaboni lepingu artikkel 21, mis toob välja, et mistahes liidu tegevus rahvusvahelisel tasandil peab põhinema demokraatia, õigusriigi, inimõiguste ja vabaduste tagamisel ning solidaarsuse ja võrduse printsiipidel, mis on kajastatud ÜRO põhikirjas (EEAS kodulehekül, 2016).

Euroopa Liidu eesmärgiks on osaleda aktiivselt mitmepoolsetel foorumitel ja aruteludel ning toetada piirkondlike organisatsioonide pingutusi inimõiguste ja demokraatia tegevuskavade elluviimisel. Liit on välja toonud, et partnerriigid, kellega tehakse kaubandusalast koostööd, peavad austama ja tagama inimõiguste kaitse. Peamiste välispoliitiliste valdkondadena on välja toodud tsiviilõiguste kaitse, demokraatia arendamine, inimõiguste tagamine - sealhulgas laste ja naiste ning vähemuste õiguste kaitse, diskrimineerimise vähendamine, usuvabaduse tagamine ning inimkaubanduse vastu võitlemine (EEAS kodulehekül, 2016). Põhinedes EL'i lepingu punktidele kaks on EL'i põhimõtteks austada inimõiguste kaitset, vähemuste toetamist, rahu tagamist, vaba turgu ja õigusriigi toimimist. Sellest lähtuvalt rajatakse ka kõik välised suhted nendel väärtustel ja põhimõtetel. EL'i peamine eesmärk neid seisukohti ka välistele partneritele levitada ja maailmaga jagada (Cardwell, 2016:2).

1.4. Euroopa Parlamendi ja gruppide diplomaatilised funktsioonid

Viimasel aastakümnel on analüüsitud parlamentide diplomaatilise mõju kasvu välispoliitika üle eelkõige EL'i kontekstis. EP on saavutanud tugeva diplomaatilise rolli välissuhetes ning enim tegeletakse rahvusvahelisel tasandil globaalsete probleemide lahendamise, alustades inimõiguste järelvalvest kuni demokraatia levitamise ja kriiside kontrolliga. Seetõttu peetakse EP'd maailma kontekstis parlamentaarse diplomaatia arengusuuna seadjaks (Rommetvedt, 2003:2). Järjest enam välispoliitilisi küsimusi jõuab parlamendi täiskogu istungitele ja komisjonidesse arutellu. Alates 2000.aasta algusest on

kirjanduses üha enam käsitletud EP osalust välispoliitikas, kuid neil puuduvad täpsemad empiirilised alused (Köpping, 2017:1). EP mõju kasvu nähakse suurenevas iga uue leppega, mis EL's viimase paarikümne aasta jooksul on kinnitatud. Kõige enim on välja toodud Maastrichti ning Amsterdami lepinguid, mis formuleerisid selgelt EP rolli. Lissaboni leping määras EP'le rohkem volitusi, peamiselt seoses rahvusvaheliste kaubanduslepingutega. Parlament kasutas seda koheselt SWIFT lepingu hääletusel, mis pani veto USA ning Euroopa vahelisele kahepoolsele lepingule, avastamaks terroristilike rühmitusi ja nende tegevusi (Irrera, 2015:2). Parlamendiliikmete diplomaatilise tegevuse legitiimsus tuleneb Euroopa Liidu lepingu artiklist 21, mis on seadistanud EL'i jaoks vajalikuks arendada suhteid ja luua häid partnerlussuhteid kolmandate riikide ning ka rahvusvaheliste ja piirkondlike organisatsioonidega, kelle väärtused kattuvad Euroopa Liidu väärtustega. (Jančič, 2012: 114) Parlamendi delegatsioonid võtavad osa rahvusvaheliste organisatsioonide assamblee töörühmades. Liikmesriikide parlamentide võimalik mõju Euroopa Liidu õigusloomele ja Euroopa kujundamisele on kasvanud. Parlamentide mõju hindamine on keeruline ning selleks tuleb kasutada kahte analüüsitasandilt. Esiteks on oluline tunda selgelt õiguslikku olemust (reguleeritud institutsionaalne pädevus), teiseks on oluline tuua välja tasand, mis on seotud poliitilise iseloomuga ja käsitleb parlamentide laiemat rolli riigi välispoliitika rakendamisel ja sõnastamisel. Nende kahe tasandi analüüsil saab käsitleda parlamentide poolt rahvusvahelistes suhetes teostatavaid tegevusi nii institutsiooniliselt kui ka sisepoliitiliste sündmuste keskse tegurina (Noulas, 2011). Parlamentarismi efektiivsust mõjutavad mitmed olulised faktorid ja tunnused. Esmalt võib välja tuua parlamendi kui üksuse suuruse. Mitmed autorid on oma töödes kajastanud parlamendi suuruse olulisust ning arvestades Euroopa Parlamendi olemust, on tähtis poliitiliste gruppide suurus ja selle seos otsustele. Nagu eelnevalt mainitud tegutsevad parlamentides ka erinevad delegatsioonid ja probleemrühmad. Nende osas on üheks tähtsaimaks tunnuseks nende suurus (Marschal, 2008:219-222). Siiski on mõningates analüüsides (Costa, 2003:152) toodud välja, et Euroopa Parlamendi administratiivsed volitused on võrreldes riiklike parlamentidega nõrgad, sest need on sõltuvuses iga parlamendiliikme karjäärist ja tagasi-valimise protsessist. Poliitilisel grupil on aga topelt-sidusus, sest ollakse seotud nii komiteedega kui ka poliitilise grupi bürooga (Köpping, 2017: 2).

Parlamentarismi mõjukuse mõõtmiseks Euroopas Parlamendi näitel on oluline pikaajalise dialoogi ja usalduse tagamine erinevate poolte vahel, mille soodustavateks teguriteks on ühine kultuur ja ajalooline taust (Fiott, 2011:3). Fiott on oma kirjatöös tõdenud, et kui parlamendid ja valitsused on liiga lähedased ja eristamatud, võib seda pidada parlamentarismi nõrkuseks. Parlamentide tugevuseks on mõju eelarve üle ning sellest lähtutavalt saavad parlamendid (Euroopa Liidu kontekstis Euroopa Parlament) oma mõju rakendada. On oluline välja tuua, et nii parlamendiliikmed, poliitilised erakonnad kui ka delegatsioonid toovad parlamentidesse suurel hulgal kogemusi, kontakte ning võimalusi kuidas edukalt poliitilisi dialooge pidada ning kriise lahendada (Fiott, 2011:3-4).

Parlamentarismi toimimiseks on üks tähtis faktor erinevate osapoolte huvide esindatus, mis on pidevas muutumises ning mõjutatav erinevatest osapooltest - NGO, äriüksused, ametiühingute või organisatsioonid (Noulas, 2011). Seega on parlamendiliikmete ja poliitiliste gruppide otsused selgelt mõjutatud teistest osapooltest ning nende huvide esindamisest parlamendi koosseisus. Parlamendiliikmetel on lisaks siseriiklike huvide esindamisele täita oluline roll kolmandae riikide ja huvide registreerimisel, esindatusel ja selgel mõtestamisel. Tihti kasutatakse selleks varem mainitud mitteametlikke kanaleid. Lisaks huvidele on oluline faktor ka ajaline ressursside olemasolu. Parlamendiliikmetel on oluliselt limiteeritud ajalised võimalused teostada erinevaid delegatsiooni viisite kolmandatesse riikidesse (Marschall, 2012: 233-236). Tuues välja mõiste usalduse loomine - on selge, et vähese demokraatiaga riigid vajavad efektiivseks koostööks pikemaajalist ajalist investeeringuid ja tihedaid viisite ja koostööd. Selle kõrval peavad parlamendiliikmed ja parlament kui üksus tunnetama olukordi, kus ajaline panus pole küllaldase väärtusega. Parlamentarism ei sobitu iga välispoliitika aspektiga ning parlamendiliikmetel peab olema võimelisus seda tunnistada ja vastavaid samme vastu võtta (Marschall, 2012: 233-236).

Institutsionaalsel tasandil on võimalik parlamentidel rakendada oma mõju legislatiivses protsessis, ratifitseerides rahvusvahelisi leppeid, mis puudutavaid suveräänsust, julgeolekut ja neid valdkondi käsitlevaid õigusakte. Parlamentidel on võimalus rakendada parlamentaarset kontrolli esitada küsimusi, pöörduda komisjonide poole ja avaldada umbusaldust. Laiemalt kuuluvad sinna alla veel erinevate kohtumiste ja arutelude

läbiviimised välispoliitiliste küsimuste korral (Euroopa Parlamendi kodulehekül, 2019). See pakub parlamendiliikmetele võimalust ellu viia oma programmilisi vaateid ning osaleda poliitikate kujundamisel läbi seaduses määratletud võimaluste.

Viimasel kümnendil on märgatavalt kasvanud diplomaatiliste parlamentaarsete tegevuste arv rahvusvahelisel tasandil, mis omavad de-liberaliseerivat, koostööd ning koordineerimist soodustavaid tegevusi parlamentide vahel (Sabic 2008, Cofelice 2012). See soodustab rahvusvahelisel tasandil tekkinud poliitiliste, majanduslike ja keskkonda puudutavate kriiside lahendamist. Parlamentide tihe ja mitmekülgne koostöö toob endaga kaasa olukordade kiire muutumise ning aitab kaasa kriiside vältimisele.

Kriitikud on aga välja toonud negatiivse joonena seda, et paljud parlamendid on kaotanud oma rahvuslikud huvid ja nende esindamise võimalikkuse rahvusvahelisel tasandil. See omakorda soodustab äärmuslaste ja rahvuslaste kasvu ühiskonnas (Cutler 2006; Weiglas & de Boer 2007; Šabič 2008; Cofelice 2012). Põhjuseks võib pidada seda, et rahvuslased tunnevad oma rahva taseme madalat esindatust ning survet riigiülestelt parlamentidelt. Parlamentaarse diplomaatia valupunktina tuuakse välja, et parlamendiliikmetel puuduvad piisavad vahendid, tugi ja aeg piisavaks koostööks (Cutler 2006; Weiglas & de Boer 2007; Šabič 2008; Cofelice 2012). Lisaks sellele jäävad mitmed koostööprojektid ja suhtlus poolikuks kuna vastavaid muutusi ei jõuta ühe koosseisu ajal ellu viia ning seetõttu jäävad eesmärgid saavutamata. Vastavalt Weisglasi ja de Boeri analüüsile nähakse miinuskohana erinevate regionaalsete parlamentide eesmärkide kattumist rahvusvahelisel tasandil tegutsevate parlamentidega (Euroopa Liidu kontekstis Euroopa Parlament ja liikmesriikide parlamendid).

Euroopa kontekstis nähakse diplomaatia rolli all 3 eri liiki diplomaatiat - retooriline, aktiivne diplomaatia ning legislatiivne diplomaatia. Legislatiivse ehk seadusandliku diplomaatia kasutamisel on poliitilistel parteidel võime kujundada Ühist Välis-ja Julgeoleku Poliitikat kasutades selleks ametlikke konsultatsioone. Retoorilise diplomaatia kohaselt on olulisel kohal arutelud ning dialoogid, esinemised ja sõnavõtted meedias ning kampaaniad. Retoorilise rolli esindajana on nähtud parlamenti kuuluvaid

delegatsioone. Aktiivne diplomaatia hõlmab endas valimisvaatlusi, koolitusi ja kontaktide loomist just kolmandates riikides (Köpping, 2017:6).

Läbi parlamentarismi teostavad parlamendid ka kriisilahendamise protsesse. Järgnevalt toob autor välja kriisilahendamise tasemed.

Kriisilahendamine parlamentaarse diplomaatia tasemel:

1. Konfliktide ennetamine
2. Konfliktide koordineerimine ja koostöö
3. Rahutagamine ja konfliktide transformatsioon- tegeletakse põhiliselt kriisi üle elanud piirkondade taas ehitamisele, toetamisele ning juurpõhjuste lahendamisele.

(Sandole, 1998; Ramsbotham et al. 2005; Melander & Pigache, 2007; Paffenholz, 2009).

Siinkohal on oluline välja tuua, et antud konfliktid puudutavad ka etnilisi ja siseriiklikke konflikte. Parlamentaarne diplomaatia roll puudutab antud kontekstis poliitiliselt rahumeelseid meetoteid-läbirääkimised, õiguspraktikaid, dialooge ning mitteametlikke kohtumisi (Goumenos, 2018)

Euroopa Parlamendi poliitilised grupid on vastavalt oma struktuurile tihedalt seotud kõigi diplomaatia vormide rakendamisel Euroopa Parlamendis. Nagu eelnevalt välja toodud kuuluvad poliitiliste gruppide liikmed erinevatesse delegatsioonidesse ning osalevad lähtuvalt sellest diplomaatilistes tegevustes. Lisaks sellele võib pidada nende diplomaatilist võimu autonoomseks, kuna parlamendi poliitilistel gruppidel on vabadus esindada oma ideoloogiaid ning poliitilisi eelistusi. Lisaks sellele ka otsustada ise oma diplomaatiliste visiitide üle ja kohtuda mis tahes valitsusväliste gruppidega (Shemer-Kunz, 2017:96). Järgnev osa tööst keskendub küsimusele, kuidas täidavad poliitilised grupid oma diplomaatilist funktsiooni suhetes kolmandate riikidega ning vastavaks näiteks tuuakse välja Ukriana konflikt, selle sündmused ja ALDE kui ühe poliitiliste grupi diplomaatiliste vormide (legislatiivne, retooriline ning aktiivne) rakendamine vastavalt konflikti sündmustele.

2. Metoodika ja valim

Antud magistritöö empiiriline osa on koostatud viies läbi kvalitatiivset sotsiaalseadusliku uurimisviisi, mis kirjeldab sündmusi ning seejärel analüüsib nende seoseid teoreetilise käsitlusega. Teooria osas toodi välja parlamentaarse diplomaatia konkreetne sisu ning vormid Euroopa Parlamendi tasandil. Teoreetilises osas kirjeldas autor ka diplomaatia vorme (retooriline, legislatiivne ja aktiivne diplomaatia vorm), vastavalt nendele tuuakse välja täpsemad tegevused, et saada ülevaade milline diplomaatia vorm on enim kasutatav ja tõhusam mõjutamaks Euroopa Liidu välispoliitilisi seisukohti ja globaalset mõju. Vastavalt Ukraina kriisi sündmustele alates aastast 2013 kuni aastani 2019, analüüsitakse ALDE kui välispoliitiliselt aktiivse grupi meediakajastusi, osalust debattides, petitsioonide, erinevate dokumentide väljaandmist, valimisvaatlustes osalemist, programmide elluviimist, delegatsioonide visiite ning sõnavõtte ning ettepanekuid antud teema valdkonnas. Lisaks sellele tuuakse välja seosed ALDE poolt avaldatud manifestide ning resolutsioonidega, mis kajastavad Ukraina sündmusi. Dokumendianalüüsis on välja toodud materjalid ALDE grupi ametlikult koduleheküljelt, kus on vastavalt teemavaldkondadele leitavad kõik grupi ametlikud dokumendid, resolutsioonid, uudiseid, manifestid, millele on lisatud konkreetne märksõna “Ukraina”, mis aitab selekteerida täpseid dokumente. Visiitide järgselt on mitmete ALDE liikmete poolt toodud välja põhjalikud analüüsid, järeldused ning ettepanekud.

Euroopa Parlamendi ametlikul koduleheküljel on võimalik käsitleda erinevaid liigitusitaskogu istungeid, seadusandlike tekstide esitamist, küsimuste ja ettepanekute esitamist nii Euroopa Komisjonile kui Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale. Viimase kohaselt saab Euroopa Parlamendi koduleheküljelt valida konkreetset poliitilise grupi, kelle kohta informatsiooni soovitakse leida ja lisada märksõna “Ukraina”, et selekteerida täpsemaid teemasid.

Seejärel toob töö autor analüüsi osas välja meediakajastuste, debattide ning valimisvaatluste seose erinevate diplomaatia vormidega. Analüüsis tehakse järeldused sellest, millised on poliitilise grupi võimalused osaleda Euroopa välispoliitilistes otsustes, viies ellu parlamentaarset diplomaatiat ning milliseid diplomaatia vorme rakendab ALDE poliitiline grupp kõige enam.

Teadustöö metoodika ja valim on valitud vastavalt töö alguses esitatud uurimusküsimustele. Töö eesmärgiks on välja uurida, kuidas ja milliseid diplomaatilisi vorme kasutades teostab ALDE, kui välispoliitilisi teemasid aktiivselt käsitlev grupp, oma seisukohti Ukraina suhtes. Selleks on oluline tuua välja vastavad kajastused, osalemised ja tegevused läbi ALDE ja EP kodulehekülje, kuna antud lehekülgedel on kajastatud kõige täpsemalt grupi ametlikud tegevused. EP kodulehekülje kasutamine on oluline ka seetõttu, et ALDE liikmed osalevad aktiivselt erinevate delegatsioonide ja töögruppide töös ning antud grupid tegelevad konkreetsete teemavaldkondadega, lisaks ka Ukraina konflikti valdkonnaga. Vastavalt teisele küsimusele analüüsib autor seoseid ALDE üldiste välispoliitiliste eesmärkide ja väärtuste ning Ukraina konflikti kajastuste vahel. Selleks, et vastavat ülevaadet teha on autor toonud välja ALDE kui diplomaatilise toimija peamised eesmärgid. Viimaseks küsimuseks on autor püstitanud Euroopa Parlamendi ja ALDE tegevuste ühisosa leidmise ja võrdlemise ning sellest lähtuvalt toob autor empiirilises osas välja Euroopa Parlamendi kui regionaalse parlamendi seisukohad ja tegevused kriisi sündmustel, et saada aru kui suurel määral kattuvad Euroopa Parlamendi ning ALDE parlamentaarne diplomaatia elluviimine.

2.1. Euroopa Parlamendi tegevused Ukraina kriisi sündmustel

Vastamaks töö alguses püstitatud küsimusele, kuidas ühtivad ALDE tegevused EP tegevuste ja seisukohtadega, teeb autor ülevaade EP poolt läbi viidud tegevustest Ukraina konflikti sündmustel.

Euroopa Parlamendi poolset reageerimist Ukraina konflikti sündmustele peetakse üheks parimaks näiteks pehme jõu diplomaatilisel rakendamisel. (The power of the European Parliament, 2019) Põhinedes EL'i eesmärgile stabiliseerida olukorda Ukrainas, on Euroopa kasutanud kahte sorti tegevusi- majanduslikke ja militaarseid. Mitmete autorite seisukohtades on välja toodud kriisi algupõhjusena EL'i ja Ukraina vahel sõlmimisel olev assotsiatsioonilepingu (AA). Siinkohal on täheldatud parlamentaarne diplomaatia rakendamist EP poolt poolteist aastat enne tollase presidendi otsust allkirjastamine peatada. EP poolt rakendatud parlamentaarne diplomaatia osutamist peetakse väga intensiivseks, hõlmates 27 külastust saadikute külastut, mitteametlikke külastusi ning

survet Ukraina valitsusele, et korrastada mitmeid valimis-ja kriminaalõigusi käsitlevaid seadusi. Selliseid tegevusi võib liigitada pehme, tsiviil või normatiivse võimu alla (Redei, Romanyshyn, 2015). Vastavatest tegevustes järelkus selgelt Euroopa Parlamendi parlamentaarse diplomaatia rakendamine.

President Viktor Yanukovych saavutas 2010.aastal presidendivalimiste võidu ning alustas suuri muutusi riigi struktuuris. Muutused riigis olid drastilised ning Ukraina võttis positsiooni loobuda Euro-Atlandi püüdlustest ning kinnitas oma mittesiduvat staatust maailma poliitikas. Venemaa mereväe kohaoleku dokumenti pikendati, olenemata 2017.aastal kokku lepitud vägede lahkumisest. Yanukovych rakendas siseriiklikult vabaduste piiramist meedia kontekstis ning liikus põhiseaduslike muudatuste vastuvõtmise suunas, mille eesmärgiks oli kehtestada pool-presidentaalne süsteem ja laiendada märgatavalt presidendi pädevusi ning volitusi. Teiste anti-demokraatlike otsuste kõrval algatas Yanukovych kriminaaluurimise endise peaministri Tymoshenko vastu, kes oli varasemalt esindanud läänepoolseid vaadeteid (Redei, Romanyshyn 2015). Antud uurimine lõppes sellega, et endine peaminister ning mitmed tema kabineti liikmed mõisteti vangi. Sel ajal toimusid aktiivselt EL ning Ukraina vahelised läbirääkimised liikmesriigiks saamisel ning erinevate lepete sõlmimisel. Võttes arvesse arvukal hulgal läbi viidud ebademokraatlike käsitlusi, oli EL keerulise olukorra ees jätkamaks läbirääkimiste käiku. Liikmesriigiks saamisel on oluline tagada EL'i demokraatlike väärtuste esindatus, läbipaistvad süsteemid, inimõiguste ja sõnavabaduse tagamine, sellest lähtuvalt kasutas EP mitmeid parlamentaarse diplomaatia vorme mõjutamaks Ukrainas toimunud muutusi.

EL poleks läbirääkimisi jätkates põhinenud enam oma peamistele väärtustele, mis olid demokraatlikkus ning õigusriigi kaitse. Läbirääkimiste pooleli jätmise oleks võinud kaasa tuua pettumuse EL'i poliitikate osas arvestades, et Ukraina oli sel perioodil Euroopa jaoks olulisim partner idapoolses laienemispoliitikas. Lisaks sellele olid EL'i liikmesriikide seisukohad antud kõneluste jätkamise osas väga erinevad, muutes kõnelused veelgi keerukamaks. EL otsustas luua kõrgetasemelise järelevalvemissiooni, et jälgida kohtuprotsessi õigsust Ukrainas seoses Tymoshenko süüdimõistmisega ning Tymoshenko kohtlemine vanglas oli meedia tähelepanu all. Missiooni jälgimiseks valiti kaks saadikut- endine Poola president Alexander Kwasniweski ja endine Euroopa

Parlamendi president Pat Cox, keda abistas Euroopa Parlamendi presidendi kabineti liige ning sekretariaadi õigusekspert. Saadikute ülesandeks oli otse informeerida organit, kuhu kuulusid iga Euroopa Parlamendi fraktsiooni juhid. Saadikud olid valitud põhinedes endise Poola presidendi ida-riikide poliitilist keerukuse tundmisele ja keele valdamisele, kuid Cox tõi vaateid läänele põhinevalt ning kindlustas Euroopa Liidu institutsionaalse maastiku esindatuse. Ukrainat tabas selgelt rahvusvaheline isoleeritus ning siseriiklikult opositsioonipoolne surve, mis võõrandas Ukrainat Euroopast (Redei, Romanyshyn 2015). Parlamendi fraktsioonide juhtide kaasamine tõi välja vajalikkuse informeerida erinevaid osapooli ja kaasata neid tegevustesse stabiliseerimaks kriisi sündmusi. Vastav koostöö vorm on tõhus, sest poliitiliste gruppide hulka kuuluvad mitmed Ukrainas tegutsevad grupid ning läbi selle on loodud võimalus saada võimalikult põhjalik ülevaade ja arendada dialoogi kõigi osapoolte vahel.

Järelevalve läbiviimise protsess osutus väga keerukaks ning kestis 18 kuud, mil saadikutel tuli Ukrainat külastada 27 korral. Esialgu oli eesmärgiks jälgida endise peaministri kohtumõistmist, kuid lähemal vaatlusel selgus, et rahvusvahelise õiguse põhimõtteid on rikutud ka mitmetel kordadel varasemalt endiste ministrite Lutsenko ja Ivaschenko kohtuprotsessides (Euroopa Parlamendi kodulehekül, 2012). Antud järelevalve alustamine ja läbiviimine peegeldab selgelt Euroopa Liidu ametlike väärtuste esindamist diplomaatilistes viisidel kuna Euroopa Liidu jaoks on oluline levitada õiglast ja läbipaistvat ning demokraatlikku kohtusüsteemi globaalsel tasandil.

Seoses assotsiatsioonilepingu läbiviimise protsessiga muutus missioon Euroopa jaoks väga oluliseks. Liikmesriigid nägid Ukraina õigussüsteemis mitmeid ebademokraatlikke käsitlusi. Missioonist kujunes EL jaoks ametlik vahend üldise välispoliitilise elluviimises osas Ukrainas. Samuti saavutati antud protsessiga Ivanschenko ja Lutsenko vabastamine. Ukrainas viidi läbi mitmeid reforme ja seadusi, mis käsitlesid advokatuuri ja õiguspraktikate elluviimist uuest kriminaalkoodeksist lähtuvalt (Redei, Romanyshyn, 2015). Sellest järeldub, et parlament oli läbi diplomaatiliste vormide suutnud mõjutada kolmanda riigi poliitilist süsteemi ja korda. Sündmused pöördusid vägivaldseks kui Yanukovych pöördus enne Vilniuses toimuvat tippkohtumist sõlmitava lepingu vastu

ning andis Venemaa survele alla. Seejärel puhkesid Kiievis mitmed protestid ja vägivaldsed meeleavaldused (Redei, Romanyshyn 2015).

2019. aasta märtsis saatis Euroopa Parlament soovitusel Komisjonile ja Kõrgemale esindajale edasiste tegevuste osas Ukraina ning kogu Ida-partnerite suunas. Selle eesmärgiks oli võidelda propaganda vastu Ida-Euroopa riikides, kujundades prioriteediks ühise strateegilise kommunikatsiooni Euroopa-üleselt (The power of the European Parliament, 2019).

Siinkohal on oluline välja tuua Euroopa Parlamendi kui institutsiooni rolli kasv Euroopa Liidu välispoliitikas. Ettepanek algatada mainitud missioon tuli Euroopa Parlamendi poolt, kellel puudus tegelikult institutsionaalne lepinguline volitus teostada Euroopa Liidu välispoliitikas sellel tasemel. Antud juhtum näitas selgelt, et Euroopa Parlament mängib Euroopa Liidu välispoliitika kujundamisel olulist rolli olenemata oma volitustest, teostades oma võimu läbi parlamentaarse diplomaatia. Cox-Kwasnieweski tõi missiooni ülevaates välja selle, et Euroopa Parlament on võimeline käivitama parlamentaarse diplomaatia elluviimist. Selliseid tegevusi viivad üldiselt ellu vaid välisministeeriumid, diplomaadid või kriisikomisjonid.

Millised tegevusi viis läbi ALDE ning, kas nende seisukohad ja tegevused ühtivad Euroopa Parlamendi ametlike seisukohtadega?

3. ALDE kui diplomaatiline toimija

Käesoleva peatüki eesmärgiks on mõista ALDE poolt teostatud parlamentaarse diplomaatia vorme. Kõigepealt käsitletakse antud poliitilise grupi välispoliitilisi seisukohti ja üldiseid väärtusi. Välispoliitika valdkond on Euroopa liberaalide erakonna (ALDE) tegevuskavas olnud alati keskseks teemaks. ALDE asutati 1976.aastal. Läbi oma ajaloo toetanud Euroopa taasühendamist ning avatud ja õiglase laienemispoliitika rakendamist järgides Euroopa standardid ja nõuded. Lisaks on Euroopa liberaalide grupp toonud välja vajalikkuse kaasata kohalikul ja piirkondlikul tasandil võimalikult palju grupe, et teostada edukalt laienemispoliitika elluviimist. ALDE jaoks on oluline teostada pidevat integratsiooni eri tasanditel, kaasates piirkondi ning arendadas kommunikatsiooni ja koostööd kodanike vahel (ALDE manifest, 2018:3). Edoardo Bressanelli analüüsis tõi autor välja, et ALDE grupp on poliitilistest gruppidest enim toetamas Euroopa integratsiooni protsesse (Bressanelli, 2010:25-26). ALDE on oma ametlikul koduleheküljel märkinud oma eesmärgiks jätkata Ukraina toetamist detsentraliseerimise protsessis ning toetada ka teisi ida-partnerluse riike.

Madriidis 2018.aastal toimunud konverentsil andis ALDE välja põhjaliku manifesti, kus käsitleb oma poliitilise grupi põhilisi väärtuse välispoliitilises aspektis ning toob välja eesmärgid järgnevateks aastateks. Antud dokumendis on kirjeldatud ALDE kui liberaalse erakonna visiooni esindada vabasid, demokraatlikke ning ettevõtlust ning jätkusuutlikku poliitikat propageerivat poliitikat Euroopa Parlamendis. Eriliselt on pööratud rõhku inimõiguste kaitsele, individuaalse vabaduse ning arengu pakkumisele ning tsiviilõiguste tagamisele üle terve Euroopa. ALDE vastavalt oma manifestis peab oluliseks tagada tugevad suhted riikidega väljaspool Euroopat, tehes koostööd vabaduste, õiguste kaitstes ning luues Euroopasiseselt ning väljaspool Euroopat turvalise elukeskkonna. Sanktsioonide rakendamise vajalikkust on toodud täheldatud kui mõni riik rikub rahvusvahelise õiguse reegleid ning ALDE kutsub Euroopa Komisjoni oma manifestis üles taoliste olukordadele reageerima sanktsioonide kehtestamisega (ALDE Manifest, 2018:4). Seega järeldeb, et antud poliitiline grupp on lähtuvalt oma manifestis välja

toodule teinud mitmeid ettepanekuid tegevustele, mis hõlmavad endas parlamentaarse diplomaatia elluviimist.

Manifestis on rõhku pööratud grupi eesmärgile suurendada Euroopa Liidu globaalselt mõju ning demokraatlike väärtuste esindamine kolmandates riikides. Majandusliku mõju kasvatamine ja sõjalise võimekuse tagamine on ALDE jaoks olulised väärtused. ALDE peab oluliseks, et Euroopa jätkaks sõjalise kaitse tagamist ja aitaks stabiliseerida ka kriise kolmandates riikides. ALDE toetab Euroopa Liidu naabruspoliitika jätkamist ning planeerib jätkata koostööd nii Lääne-Balkani kui ka idapoolsete riikidega juhul, kui antud piirkondades on esindatud demokraatlikud väärtused ning riigid vastavad Euroopa Liidu kriteeriumitele. ALDE on manifestis väljendanud valmisolekut aidata kriisis olevatel piirkondadel taastada oma stabiilsus ja EL'i poolt rahastada infrastruktuurset arengut antud piirkondades.

Manifestis on eraldi toodud välja suhted Ukrainaga kui üks oluline välispoliitiline eesmärk. ALDE mõistab endiselt hukka Krimmi annekteerimist ning Venemaa agressiooni Ida-Ukrainas. Kriisi osas viidatakse rahvusvahelise õiguse rikkumisele ning nõutakse Euroopa Liidu suuremat toetust demokraatlikult valitud Ukraina valitsusele. ALDE toetab sanktsioonide jätkamist Venemaa suhtes ning kutsub Venemaad ülesse INF-lepingust kinni pidama massihävitusrelvade tõkestamist (ALDE Manifest, 2018:8).

Parlamentaarset diplomaatia rakendamise kohaselt on ALDE oma manifestis (Manifest, 2018:10) märkinud, et toetatakse Euroopa Parlamendi suuremat kaasamist otsustusprotsessidesse ning nähakse parlamendi rolli ja vastutuse kasvu Euroopa Liidu välissuhete aspektis. Manifestist lähtuvalt nähakse parlamendi olulisemaks rolliks demokraatlike väärtuste levikut ning läbirääkimisi kolmandate riikide ja partneritega. Parlamendile soovitakse anda õigus algatada õigusaktide muutmist, tagades sellega parema läbipaistvuse koostöös Euroopa Ülemkoguga. ALDE on käsitlenud otsuse tegemise protsessi tasandeid, välja toonud eesmärgi vähendada bürokraatiat ning muutes Euroopa rohkem detsentraliseerituks ning mitmekesisemaks.

ALDE grupi alla kuulub 21 Euroopa Liitu mittekuuluvat poliitilist gruppi. Lisaks Norrale, Sveitsile, Islandile ja Andorra, kuuluvad antud gruppi mitmeid kolmandate riikide poliitilisi gruppe- Armeenia, Ukraina, Gruusia, Valgevene, Moldova, Venemaa ja Makedoonia. Lai esindatus Ida-partnerluse riikides näitab, et ALDE on toetamas välispoliitilistes suhetes endiselt laienemispoliitikat.

ALDE grupp on algatanud plaani luua Euroopa Liidu Demokraatlikku valitsemise pakti (The EU Democratic Governance Pact). Antud soovitus on märgitud vajalikkus luua pakt, et hoida pidevat ülevaadet demokraatlikku süsteemi toimimisel. ALDE on välja toonud kriitilise punktina Euroopas viimastel aastatel suurenenud põhiõiguste rikkumise, massiteabevahendite õõnestamise, kohtusüsteemi sõltumatuse kõikumise, korrupsiooni juhtumine arvu püsivuse. Rõhk suunati sellele, et liikmesriigid ja partnerid on küll vastavate demokraatlike väärtuste tagamise lepingu allkirjastanud, kuid ignoreerivad vastavaid standardeid. Kokkuvõttes juhiti tähelepanu küsimusele, millisel moel saab EL nõuda oma partneritel maailma tasandil vastavate demokraatlike väärtuste täitmist, kui liidusiseselt on riike ja institutsioone, kes neid ei täida. Sellest lähtuvalt on ALDE rõhunud selgetele kriteeriumitele ja vahenditele, kuidas tagada pakti täitmist, rõhutades seda, et kõik peab lähtuma EL's kehtivatest lepingutele. Viimaks tehti Euroopa Komisjonile ettepanek algatada regulatsioonid demokraatliku valitsemise elluviimiseks Euroopa Liidu tasandil. (The EU Democratic Governance Pact- ALDE initiative outline) Vastavast ettepanekust lähtub ALDE jõuline roll demokraatia arengus Euroopa Liidu tasandil ning ettepanekud, et ellu viia Demokraatliku valitsemise pakti. Liskas tehti mitmeid ettepanekuid ka teistele Euroopa Liidu institutsioonidele, et rakendada pakti elluviimist eelkõige legislatiivsel tasandil. Ulrich Sedelmeieri analüüsist "Protecting Democracy inside the European Union" ülevaates tuli välja ALDE tugevad seisukohad ja toetus sanktsioonide kehtestamine nendel riikidele, kes Euroopa Liidu sees ei suuda täita demokraatlike tingimusi. Analüüsist järeldus poliitiliste gruppide olulisus Euroopa Parlamendi seisukohtade esitamises ning selgitamises sanktsioonide valdkonnas (Sedelmeier, 2016:14-17).

3.1. ALDE diplomaatiline tegevus Ukraina kriisi ajal

ALDE ametlikul koduleheküljel on antud välja arvukalt artikleid, külastuse ülevaateid ning Ukraina sündmusi käsitlevaid teemasid. Antud teemat on konfliktisündmustest alates pidevalt kajastatud (ALDE kodulehekülg, 2019). Sellest järeldub, et Ukraina konflikt on ALDE jaoks olulise tähtsusega välispoliitiline küsimus. Järgnevalt toob töö autor välja visiidid, programmid, artiklid, meediakajastused, valimisvaatlused, mis katavad Ukraina konflikti valdkondi.

ALDE grupi president osales 2014.aastal Ukrainas konverentsil, mille teemaks oli Ukraina liberaliseerimine ning vaated Euroopa suunal (ALDE kodulehekülg, 2014). 2015.aastal sõitis suurem delegatsioon Ukrainasse, et kohtuda Ukraina presidendi Petro Poroshenkoga. Kohtumise eesmärgiks oli taaskord arutada Euroopa Liidu ja Ukraina vahelist suhtlust ning kriisiolukorda Ukrainas (ALDE kodulehekülg, 2019). Visiidiga sooviti saada täpsem ülevaade konflikti sündmuste käigust, kohtuda erinevate osapooltega, et kujundada järgnevad sammud ning olla toeks Ukrainale. Samuti puudutas antud visiit inimõiguste jätkuvat kaitset ja demokraatia kontrolli.

2015.aastal tegid ALDE juhid Watson ja van Baalen taaskord külastuse Ukrainasse, seekord eesmärgiga tihendada Ukrainas tegutsevate poliitiliste gruppidega koostööd. Kohtumisel külastatati Poroshenko esindajaid ning kohtuti peaminister Arsenyi Yatsenyukiga ja mitmete erinevate poliitiliste gruppide liidritega (Self Reliance, Free Will, Power of People jpt). ALDE avaldas pärast kohtumist seisukoha, et nende jaoks on väga oluline säilitada tihedat suhtlust erinevate osapooltega Ukrainas ning omalt poolt ollakse valmis investeerima ressursse, et tagada Ukraina konflikti lõppemine ning viia läbi reforme (Brussels Diplomatic, 2015). Nagu eelnevalt mainitud on taolise tegevuse peamiseks eesmärgiks suurendada ALDE kui poliitilise grupi huvide ja mõju elluviimist ning leida koostööpartnereid Ukrainas. Seoseid saab tuua resursside suunamise ja demokraatia levimise vahel, mis eelmises peatükis sai kajastatud kui ALDE peamise suuna välispoliitilisel maastikul.

ALDE liige Kristyna Zelenkova avaldas põhjaliku ülevaate poliitiliste konflikti tagajärgedest Ukrainale. Raport avaldati 2015.aasta veebruaris toimunud visiidi järgselt. Raportis on märgitud, et visiit toimus kriitiliste sündmuste keskel kui tegelikult oli

Euroopa poolt soovitatud välismaalastel Ukrainasse siseneda turvalisuse riski tõttu. Visiidil kohtuti Ukraina parlamendi esindajaga ning kõikide parlamendi fraktsioonidega esimeestega, komiteede ja Ukraina välisministriga (Zelienkova, 2015:39). Raporti lõpus kirjutab Zelienkova järgmistest planeeritud sammudest. Alustuseks on kajastatud eesmärk kohtuda pärast visiiti Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgema esindajaga, et anda talle täpne ülevaade visiidi sisust ning Ukrainat ohustavatest probleemidest. Lisaks sellele lubas Zelienkova jälgida sündmuste arengut, seda just rahu- ja detsentraliseerimisreformide aspektidest ning olla pidevas ühenduses järelevalvekomiteedega. Taaskord on antud valdkonnas põhiline rõhk suunatud humanitaaraspektidele ning inimõiguste rikkumisele. Viimaks lubas ALDE esindaja Zelienkova pidevalt jälgida Euroopa Nõukogu ministrite poolt 21.juunil vastu võetud tegevuskava jälgimist, mis sisaldas endas reforme inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi valdkonnas Ukrainas ning kutsus ülesse teisi liikmesriike suunama toetust ja resurse, et tihendada koostööd Ukraina ametiasutustega (Zelienkova, 2015:11-12). Antud juhtumist järeldeb poliitilise grupi parlamendiliikme panus konflikti stabiliseerimisse. Visiidi järgne kohtumine EL'i kõrgema esindajaga näitab selgelt, et ALDE'l on võimalus informeerida konkreetseid institutsioone, kes on vastutavad välispoliitiliste meetmete ja otsuste eest. Tegevus liigitub parlamentaarse diplomaatia regioonisisese tegevuse alla. Läbi kohtumiste Ukraina parlamendierakondade juhtidega, järedub parlamentaarse diplomaatia rakendamist riikidevahelisel tasandil, kui eri riikide parlamendid vahendavad informatsiooni ja toetavad teineteist resurssidega.

Teine kohtumine Poroshenkoga leidis aset 2016.aastal, et arutada viisa liberaliseerimise protsessi. Presidendiga kohtumisele peeti arutelusid ka Ukraina Siseministeeriumi ametnikega. Kohtumisel osalesid Hans van Baalen, Petras Austevicius, Petr Ježek ja Urmas Paet. Paet tõi kohtumise järgselt välja vajalikkuse hoida Ukraina teemat aktuaalsena senimaani kui konflikt on vaibunud ning Ukraina saanud tagasi täieliku kontrolli oma maa üle. Paet sõnas, et korrupsiooni arvu vähendamiseks on Ukraina vaja läbi viia arvukalt reforme, kuid EL on valmis Ukraina pingutusi toetama (Baalen, 2016). Antud tegevusest järeldeb, et läbi parlamentaarse diplomaatia viisi rakendati tegevusi toetamaks demokraatliku korra elluviimist ja tagamist ning suurendati oma konkreetseid välispoliitilisi eesmärke stabiliseerides olukorda Ukrainas.

2016.aastal külastasid ALDE fraktsiooni kuuluvad parlamendi liikmed Kiievis toimunud *Pride Marsile*, et näidata toetust Ukraina inimeste inimõiguste ja võrdõiguslikkuse tagamisele. Eelnevatel aastatel toimunud samateemalisel üritusel said mitmed osalejad vigastada, sellega soovisid ALDE liikmed näidata oma toetust. ALDE liikmed kohtusid ka kohalike üritust vedavate inimestega, et neid toetada oma teadmiste ja nõuga edaspidiselt (Sophie in't Veld kodulehekülj, 2016). ALDE välispoliitiliste eesmärkide all sai taaskord välja toodud võrdõiguslikkuse leviku olulisuse ning inimõiguste kaitse. Antud visiit näitas, et kohalolek oli kavandatud põhinedes peamistele eesmärkidele ning Ukrainale vastavate väärtuste elluviimisel toeks olles.

Brüsselis toimus 2016.aastal juunis ALDE poolt korraldatud seminar teemal " Kremlis vale - Euroopa Liidu vastus valeinformatsioonile. " Seminaril esines Euroopa Välisteenistuse liige ja *East StratCom*'i töörühma juht Giles Portman, kes tegi ülevaate antud töörühma tulemustest seoses Ukraina konflikti sündmuste kajastamisest Venemaa meedias ning valeinformatsiooni levikust. Oluline on välja tuua, et antud programmigrupi eesmärk on lisaks propaganda vastu võitlemisele kommunikatsioonikampaaniate arendamine ja nende levitamine erinevates keeltes. Seminaril osales Jakub Janda, kes töötab Kremlis Euroopa väärtuste mõttekoja asedirektorina ning tutvustas dokumente, mis kajastasid valeinformatsiooni vastase võitluse strateegiaid. Seminari tulemusena otsustati toetada Kremlis tegutsevaid valitsuseväliseid organisatsioone ja erakondi võitluses propagandaga (Kremlin's lies- EU's response to disinformation, 2016). Meediavabadus on ALDE eesmärkides üks olulisemaid teemasid ning antud seminar tõi päevakorda taaskord valeinformatsiooni leviku, pakkudes lahendusi propaganda vastu võitlemiseks ning kajastades uudiseid erinevates keeltes, et need jõuaksid võimalikult suurel hulgal inimesteni. Seminarijärgseid tegevusi võib seostada parlamentaarse diplomaatia elluviimisega, kuna Brüsselis korraldatud seminari tulemusena suunati rõhk uudiste levitamisele ja propaganda vastu võitlemisele Ukrainas, millega sekkuti selgelt kolmanda riigi meediasse.

2017.aasta alguses toimus Helsingis Ukraina inimõiguste kaitse teemalise delegatsiooni kohtumine. Kohtumisel anti põhjalik ülevaade Ukrainas Donbassis laste õiguste

rikkumise osas põhinedes ALDE poolt esitatud analüüsile. Kohtumisel arutati teema tõsidust, võimalikke lahendusi ja ettepanekuid antud probleemi moniteerimiseks ning laste õiguste kaitse tagamiseks konflikti piirkondades (Ukrainian Helsinki Human Rights Union, 2017). Analüüsist järeldub, et ALDE poolt tehtud põhjalik raport inimõiguste kaitse seisust Ukrainas on aluseks inimõiguste tagamisele ja antud teema aruteludesse kaastakse just ALDE liikmeid. Õiguste kaitsega tegelev Rootsist pärit ALDE liige Lundgren tõi välja ALDE poolt korraldatud PACE 2018 kohtumisel, et humanitaarne kriis on endiselt Ukrainas väga terav teema ning Ukrainal läheb endiselt vaja Euroopa poolset tuge. Ukrainale toetuseks vajaminevatest rahalistest toetustest on suudetud täita vaid 26% (ALDE kodulehekül, 2018). Kohtumise järgselt kutsuti ülesse Euroopat suunama resursse ja abi Ukrainale, et inimõiguste teemaga saadaks tegeleda eri tasanditel.

Kuna Ukraina konflikti sündmused olid 2019.aasta märtsis taaskord päevakorda tõusnud, otsustasid ALDE liikmed Alfred Heer, Emilie Enger Mehl sõita Ukrainasse, et teha ülevaade märtsi lõpus toimuvate presidendivalimiste ettevalmistuse kohta. Kiievis kohtuti presidendi kandidaatidega. Pärast kohtumisi avaldati pressiteade, et Ukrainas on meedia vabaduse tagamine endiselt suurel määral küsimärgi all. Meedia on oligarhide kontrolli all ning ei anna kandidaatidele võrdseid tingimusi. Delegatsioon tõi välja, et kodanikuühiskonna aktiivne roll ühiskonnas on väga tervitatav, tuues ühiskonda demokraatlikke väärtusi. Tähelepanu pöörati sellele, et valimiskampaania raames kasutatakse ebaseaduslikku rahastust ning kampaanial puudub täielik läbipaistvus. Kandidaatide häälete ostmise kohta leiti mitmeid tõendeid. Ukraina presidendivalimiste eel otsustati saata Ukrainasse parlamentaarne assamblee 33-liikmeline delegatsioon, et jälgida hääletuse tulemuste lugemist ning protsessi käiku (Parlamentaarne assamblee kodulehekül, 2019). Antud vaatluse läbiviimine liigitub parlamentaarne diplomaatia alla, millega teostatakse riikide vahelisi parlamentaarseid diplomaatilisi võtteid, et tagada kolmandas riigis valimiste läbipaistvus, avatus, korrupsiooni vähendamine ning ebaseadusliku rahastuse tõkestamine. Parlamentaarne assamblee kohalolek ja esindatus tõstatas probleemi olulisuse ning Euroopa poolse vajaduse valdkonda panustada.

ALDE koduleheküljel valides valdkonna resolutsioonid on võimalik leida 9 erinevat resolutsiooni, mis käsitlevad Ukraina teemat. Resolutsioonide täpsemaks leidmiseks lisati valiku „tiitel“ alla märksõna „Ukraina“ .

ALDE ametlikul koduleheküljel on põhjalik ülevaade välispoliitiliste resolutsioonide kohta.

Alates 2011.aastast on ALDE iga-aastaselt välja andnud Ukraina teemat käsitlevaid resolutsioone, mida töös järgnevalt analüüsitakse.

- *2011- On Freedom and Democracy in Ukraine*
- *2013- EU-Ukraine Association Agreement*
- *2014- Resolution on Ukraine*
- *2015- On the Situation in Ukraine vol 1+ vol 2*
- *2016- VISA liberalisation with Ukraine and Georgia; On the Protection of Democracy and Freedom of speech in Ukraine*
- *2017- On the support of Electoral Reform in Ukraine*
- *2018- On the necessity to stop the attack on freedom of expression in Ukraine*

2013.aasta 28-30. novembrini toimunud ALDE kongressil Londonis toodi välja järgnevad punktid (EU-Ukraina assotsiatsiooni leping, 2013:1).

1. Ukraina rahvas on väljendanud tahet liituda Euroopa Liiduga ning on tunnistanud õigusriigi ja inimõiguste vajalikkust rahvusvahelise tasandil, mis on Euroopa Liidu väärtustega ühised.
2. Ukraina Parlament võttis vastu õigusaktid, mis tagavad meetmed, et valmistada Ukrainat integreerimiseks Euroopa Liitu, majanduslikud ja õiguslikud keskkonna eesmärgid tagavad täisliikmeks saamise.
3. Oluline on välja tuua, et novembris 2013 võttis Ukraina ühepoolselt vastu otsuse, et peatada Euroopa Liiduga assotsiatsioonileppe sõlmimise protsess ning tihendada suhteid Venemaa Föderatsiooniga, mis põhjustas Ukrainas konflikte ning proteste.
4. ALDE partei fraktsiooni juht Guy Verhofstadt on teiste liidritega avalikult väljendanud toetust assotsiatsioonileppe sõlmimise protsessi osas Euroopa Liidu ja Ukraina vahel.

5. Sellest lähtuvalt tegi kongress ettepaneku mõista hukka jõu kasutamine rahumeelsete meelevaldajate vastu Kiievis, toetades Ukraina rahva julgust ning avaldada toetust rahumeelse algatuste vastu vabaduse kaitsmiseks.

Resolutsioonis pöörati tähelepanu Ukraina soovile liituda Euroopa Liiduga ning käsitletud Ukraina varem tehtud pingutusi, et tagada õigusriigi olemasolu ning inimõiguste kaitse. Resolutsioonist lähtub, et Ukraina Parlament on vastu võtnud erinevaid õigusakte, mis põhinevad Euroopa Liiduga ühinemise eeltingimustel, olles väga oluline osa ALDE poliitilistest eesmärkidest. Oluline on tuua paralleele sellega, et lähtuvalt oma välispoliitilistele eesmärkidele on ALDE väljendanud taaskord demokraatia ja inim - ning tsiviilõiguste kaitse vajalikkuse tagamist ühe võtme-eeldusena. ALDE toetab EL'i laienemispoliitikat ida-partnerite suunas ning läbi toetuse ollakse valmis Ukrainat antud protsessis abistama.

Sündmuste muutuses tõi ALDE 2015.aastal Ungaris toimunud kongressi resolutsioonil (On the situation in Ukraine, 2015) välja vastavad punktid:

1. ALDE juhatus ja liikmed on korduvalt kasutanud meetmeid, et tagada Ukrainas rahu, demokraatia ja stabiilsus ning aidanud rakendada assotsiooni põhisätteid.
2. Juhatus täheldab, et eelnevalt kasutatud korrupsioonivastased strateegiad aitamaks vähendada Ukraina kõrget korrupsiooni protsenti pole viinud oodatud tulemuseni ega korrupsiooni vähendamiseni.
3. Sõjaliste ohvrite arv Ida-Ukainas on tõusnud ning tõuseb ka riigisiseste pagulaste arv.
4. ALDE partei esimees Sir Graham Watson ja fraktsiooni juht Guy Verhofstadt on reageerinud sündmustele ning tegelenud selgelt väljakutsetega, mida Ida-Ukrainas kohalikud elanikud on läbi elanud.
5. Liberaalide kogukond Euroopas väljendab muret demokraatia ohustamise ees Ukrainas ning julgustab võtma vastu meetmeid, et seda tendentsi muuta, avaldades survet meediale ning innustada kodanikuühiskonda vastu seisma.
6. Schengeni liikmesriigid jätkavad läbirääkimisi Ukrainaga, et tagada paremad suhted Euroopa Liidu ja Ukraina vahel
7. ALDE panustab aitamaks kohalikke elanikke, kes vajavad abi ümberasustamisel ning tagab neile humanitaarabi. Panustamine opositsiooni töösse on väga oluline,

et reformida kohtusüsteemi- tagades selle demokraatlikkus ja läbipaistvus ning riigi majanduslik stabiilsus, pidades silmas inimõigusi ja võrdõigslikkus.

Vastavas resolutsioonis on kajastust leidnud demokraatlike väärtuste levik, kohtusüsteemide lahususe tagamine ning tõhus toimimine. ALDE on toonud välja valmisoleku tagada antud väärtuste levik Ukrainas ning inimõiguste tagamise kontroll. ALDE on väljendanud oma valmisolekut jätkata koostööd Ukrainaga, stabiliseerides olukorda ning koostöös poliitiliste grupiga seisma vastu Venemaa survele. Üheltpoolt lähtub antud kontekstist ALDE eesmärkide ja mõju laiendamise vajadus, teisalt aga selge oht demokraatlikule süsteemile antud piirkonnas. Resolutsioonis toodi välja probleemkoht, et seni rakendatud meetmed ei ole toonud loodetud muudatusi ja olukorra stabiliseerimist.

Vastavalt Euroopa Liidu väärtustele, sõnavabaduse tagamisele, käsitleti ALDE 2016.aasta kongressil Poolas sõnavabaduse ja demokraatia aspekte (On the protection of Democracy and Freedom of Speech in Ukraine, 2016:1-3).

1. Ukraina on langenud 128.kohale vastavalt *Freedom House* 2015.aastal avaldatud ülemaailmse ajakirjandusvabaduse edetabelile. Ukraina langes märgatavalt inimõiguste organisatsiooni “ Piirideta ajakirjanikud” tabelis.
2. ALDE abiga alustas Ukrainas tegutsev Euroopa Liitu kuulumist toetav partei komitee loomist, mis tegeleb sõnavabaduse uurimise ja tagamisega avalikus ruumis ja ajakirjanike seas.
3. ALDE lubab oma partnerile Ukrainas, et jätkub parlamendis arutelusid sõnavabaduse küsimustes Ukrainas ning toetab valitsuseväliseid organisatsioone ja vabatahtlikke liikumisi, mis tagavad sõnavabaduse leviku Ukrainas.
4. ALDE eesmärgiks on toetada ja tagada rahvusvahelise meediaväljaannete ning Ukraina meedia koostöö, viies läbi koolitusi toetamaks Ukraina ajakirjanike sõltumatust ja terviklikkust.

Antud resolutsioonist järeldub, et tänu koostööle ALDE kui liberaalse ja välispoliitiliselt aktiivse grupiga, on Ukrainas tegutsev liberaalne ning Euroopameelne partei alustanud meetmeid, et tagada sõnavabadus avalikus ruumis ja ajakirjanike seas. See näitab mõju

avaldamist ja toetus ALDE poolt Ukraina süsteemile, rakendades parlamentaarseid diplomaatilisi viise konflikti sündmustel.

2017. aastal olid sündmused jõudnud selleni, et ALDE eesmärgid said formuleeritud teistes küsimustes. Amsterdavis toimunud kongressil (On the Support of Electoral Reform in Ukraine, 2017:1) said välja toodud järgnevad eesmärgid:

1. Ukraina president Poroshenko lubas reformida süsteemi, millega kehtestati proportsionaalne süsteem avatud partei nimekirjadega.
2. ALDE partnerid Ukrainas on toetanud valimissüsteemi reformimist ning sellest lähtuvalt toetatakse ka reformimise protsessi. Vajadus süsteemi reformida on tekkinud soovist hõlbustada demokraatlike põhimõtete arendamist.
3. ALDE tegi pöördumise Ukraina presidendi ja parlamendi poole, kutsudes neid üles toetama proportsionaalse valimissüsteemi avatud parteide nimekirjadega enne 2019.aasta valimisi ning ka teistel tasanditel. ALDE pakkus valitsusvälistele organisatsioonidele omapoolset tuge ja abi valimisreformi küsimustes.

Taaskord järeldub, et ALDE on sekkunud läbi parlamentaarse diplomaatia vormi ning pöördunud otseselt Ukraina juhtide poole, et teha valimisüsteemis muutusi. Lisaks sellele lubatakse aktiivselt pakkuda ka omapoolset sisendit ja abi süsteemide reformimises. ALDE liikmed on lubanud jagada kogemusi ja tuge süsteemide reformimisel, et aidata kaasa edukale transformatsioonile Ukrainas.

2018.aastal Bulgaarias (On the necessity to stop the attack on freedom of expression in Ukraine, 2018) toimunud juhatuse koosolekul puudutati taaskord sõna-ja pressivabaduse teemasid.

1. ALDE tõi välja suurenenud surve opositsioonile ja sõltumatule meediale enne Ukraina kohalikke valimisi aprillis 2018. Sellega seoses vabastati 3100 ajakirjanikku riiklikust TV'st ja raadioettevõttest. Opositsiooni televisioonikanalitele "NewsOne" surve avaldamine ning ajakirjanikele erinevates portaalides töötamise keeldude kehtestamine. Ukrainas mõrvati ka

tuntud ajakirjanik Pavlo Shermet. Lisaks sellele toimusid pidevad ajakirjanike kodude läbiotsimised, süüdistused ja arestimised.

2. ALDE mõistab selgelt hukka sõnavabaduse ja ajakirjanike õiguste rikkumised ning selle selge ohu demokraatia tagamisele Ukrainas. ALDE teostab pidevaid kontrolle ajakirjandusvabaduse ja sõnavabaduse üle enne 2019.aastal märtsil toimuvad presidendivalimisi.

Teisest punktis järeldeb ALDE välispoliitiliste eesmärkide ja visioonide esindamine suhetes Ukrainaga. Tsensuur ajakirjanike vastu mõistetakse hukka ning 3100 vahistatud ajakirjanikku vabastatakse. Sellest lähtuvalt viib ALDE Ukrainas läbi erinevaid kontrolle ning vaatlusi, et tagada sõnavabadus ajakirjanduses, mis kuuluvad parlamentaarsete diplomaatiliste vormide alla. Programm koosnes erinevatest töötubadest ja loengutest, et pöörata rõhku kogemuse jagamisele, et luua läbipaistvamad süsteemid Ukrainas, tagada tõhus kommunikatsiooni eri sektorite vahel. Seminar pakkus võimalust saada ülevaade Ukraina konflikti hetke sündmustest ning põhiline rõhk suunati korrupsiooni tõkestamisele (ELF kodulehekülg, 2018). Seminari kokkuvõtteks toodi välja tõhusa koostöö kasvu Ukraina liberaalsete parteidega ning vajalikkuse jätkata mõlemapoolset toetust ning info vahetust.

2018.aasta juunis toimus 3- päevane seminar teemal „*Stronger Liberal Parties- Activist Seminar in the Eastern Partnership.*“ Seminar toimus Kiievis ning kokku osales ligikaudu 60 inimest 14-erinevast riigist. Osalejad olid peamiselt erinevatest ALDE erakondades, kuid osa võttis ka midmeid tsiviil-ühiskonna organisatsioone.

Vastavalt Euroopa Parlamendi koduleheküljele on alates aastast 2014 kuni tänase päevani (06.04.2019) esitatud ALDE poliitilise grupi poolt täiskogu istungil 84 küsimust või ettepanekut Ukraina teemal. Teemade käsitletud puudutavad inimõiguste, sõnavabaduse tagamist ning ka viisa-läbirääkimisi. Tuues välja 2016.aastal ALDE liikme Jasenko Selimovici poolt esitatud küsimuse, kus parlamendiliige pööras tähelepanu probleemile, et Ukrainasse on sisenenud 40 000 Vene sõdurit ning seejärel suunas küsimuse Euroopa Liidu välisasjade-ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale. Küsimuse sisuks oli kõrgema esindaja edasised sammud, et vähendada suurenenud pingeid Ukraina ja

Venemaa vahel (Euroopa Parlamendi kodulehekülj, 2016). Autor toob välja teise küsimuse, mis suunati Euroopa Komisjonile seoses sanktsioonide kehtestamisega Venemaale. Parlamendi liikmed ALDE fraktsioonist soovisid informatsiooni võimalikest vastumeetmetest, mis vähendaksid Venemaale kehtestatud sanktsioonide mõju Ukrainale. Analüüsides erinevaid küsimusi ja ettepanekuid on kõige enim suunatud küsimusi Komisjonile ning Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale, kelle valduses on Euroopa Liidu välispoliitika kujundamine. Läbi võimaluse teostada kontrolli institutsioonide üle, kes teostavad otseselt Euroopa Liidu välispoliitika kujundamist, on parlamendi gruppidel võimalik mõjutada otsuste tegemiste protsessi ning hoida teemasid aktuaalsena.

ALDE grupi alla kuuluvad 3 Ukraina parteid. Alates 2013.aastast kuulub ALDE koosseisu Ukrainas tegutsev *European Party of Ukraine* ALDE koosseisu. 2016.aasta juunist valiti ALDE parteiperekonna alla ka Ukrainas tegutsev erakond *Civic Position*. 2018. aastal liitus ALDE'ga kolmas partei- *Syla Lyudey*, kuid kes pole veel täielikku liikmelisust saavutanud. 2019.aasta märtsis toimunud presidendivalimistel esitas ka *Civic Position*'i erakond oma presidendi kandidaadi, kelleks in Anatoliy Grytsenko. Antud kandidaadi peamiseks sõnumiks valimistel oli korrupsiooni kaotamine, väärtustades ausust ning teenides Ukraina rahvast. Grytsenko soovib parandada Ukraina kohtusüsteemi ning toetada majanduskasvu ning usaldust riigi suhtes. Anatoliy Grytsenko on välja toonud oma valimisprogrammis olulise teemana Ukrainale Krimmi tagasi võitmise (Programme of Anatoliy Grytsenko, 2019:1-3). ALDE teeb koostööd *European Party of Ukraine*'ga. Euroopa Parlamendi fraktsioonidest teeb peale ALDE vaid EPP koostööd ühe Ukraina erakonnaga (Europe Elects, 2019).

Järgnevalt toob autor välja ALDE juhtide seisukohad meedias seoses Ukraina konflikti sündmustega. Guy Verhofstadt, ALDE president, on välja toonud mitmeid avaldusi oma sotsiaalmeedia konto alt ning kirjutanud arvukalt artikleid kritiseerides Venemaa agressiooni Ukrainas. 2014.aastal, kui suureulatuslikud protestid Ukrainas olid alguse saanud, avaldas Verhofstadt artikli *The Guardianis*, kus kirjeldas muret Venemaa sekkumise üle Ukraina sisepoliitikasse. Lisaks sellele tõi ta välja vajaduse koostada selge poliitiline strateegia ja toetas sanktsioonide kehtestamist Venemaa suhtes (Verhofstadt,

2014). 2014.aasta alguses käis Verhofstadt ka mitmel visiidil Ukrainas, et näidata ALDE ja EU toetust Ukrainale ning kohtus mitmete Ukraina juhtpoliitikutega (Fevrier, 2014). 2016.aasta märtsis väljendas Verhofstadt seisukohta, et Euroopa Liit peab jätkama Ukraina toetamist, et suudetaks taastada võim oma territooriumi üle. Verhofstadt on välja toonud, et on vajalik reformida Ukraina sisemisi süsteeme tagamaks majanduslik tõus ja stabiilsus demokraatlikus aspektis (Guy Verhofstadt Facebook page, 2016). ALDE grupi eelmine juht, Hans van Baalen, on meedias väljendanud poolehoidu Ukraina toetuse osas, rõhudes sõnavabaduse tagamisele, vähemuste õiguste kaitsele. 2018.aastal antud intervjuus tõi Van Baalen oma suurima eesmärgina EP valimistel rõhuda Venemaa surve eest kaitsmist ja sanktsioonide jätkamisele. Van Baalen tahab samuti algatada põhjaliku koostöö Komisjoni ja Nõukoguga, et toetada Ukrainat oma täieliku iseseisvuse taastamisel ja kaitsta neid Venemaa surve eest (ELF, 2018).

3.2. ALDE tegevus legislatiivse diplomaatia vallas Ukraina kriisi ajal

Legislatiivset diplomaatiat viiakse poliitilise grupi poolt ellu läbi seadusandlike protsesside ja otsuste vastuvõtmise protsessi mõjutamise. Vahenditena kasutatakse institutsioonilised mehhanismid. EL'i tasandil suudetakse mõjutada üldisi välispoliitilisi otsuseid läbi ÜVJP ja ÜJKP poliitikate mõjutamise või koostöös Euroopa välisteenistusega. Põhinedes eelnevalt käsitletud ALDE tegevustele Ukraina sündmustel on keeruline tuua otsuseid seoseid otsustele ALDE tegevuste näitel legislatiivset diplomaatiat kasutades. Kuid poliitilise grupi suurusest lähtuvalt on võimalik mõjutada Euroopa Parlamendi otsuseid ning seeläbi üldisemaid välispoliitikaid kuna Kõrgemal esindajal on kohustus konsulteerida otsuseid vastu võttes Euroopa Parlamendiga.

ALDE suurimaks legislatiivse diplomaatia vormi rakendamiseks on Ukraina teemavaldkonna pidev arutelu hoidmine. Nagu autor eelnevalt välja tõi on ALDE liikmed viimase viie aasta jooksul Euroopa Parlamendi täiskogu istungitel esitanud 84 Ukraina konfliktiteemalist küsimust ja ettepanekut nii Euroopa Komisjonile kui ka Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale seoses Ukraina

konflikti teemadega. Vastavad tegevused näitavad, et poliitilisel grupil on kontrollmehhanism ja seeläbi võimalus vastavaid teemakäsitusi aktiivsena hoida ning läbi Komisjoni ja kõrgema esindaja otsuseid kontrollida. See loob kaudselt antud poliitilisele grupile võimaluse osaleda seadusandlikus protsessis läbi Euroopa Komisjoni ja Nõukogu töö kontrollimise ning konsultatsiooniprotsessi. ALDE parlamendiliikme Ukraina visiidi järgsest tegevusest leidis asetat Kõrgema esindaja kohene informeerimine sündmuste käigust ning ettepanekute tegemine järgnevateks tegevusteks Euroopa Liidu tasandil. See on viis, kuidas parlamendiliikmed informeerivad intsituutsioone, kellel lasub seadusandlik võim Euroopa Liidu välispoliitiliste otsuste kujundamisel. Siiski võib kriitikana välja tuua vaid kaudse mõju ja tegelik mõju poliitikakujundamisele puudub.

3.3. ALDE tegevus retoorilise diplomaatia vallas Ukraina kriisi ajal

Teoreetilises osas käsitletud retoorilise diplomaatia vormi analüüs tõi välja, et antud diplomaatia vorm käsitleb aruteludes osalemist, artikleid ja sõnavõtte meedias ning selle aluseks on grupi ühine seisukoht ja esindamine meedias. Samuti teostatakse retoorilist diplomaatiat läbi delegatsioonide loomise, mis tegeleb teatud teemavaldkondadega. Lisaks kuulub antud vormi alla ka parteiperekonna omavahelised kogemuste vahendamised ja dialoogid. Ukraina teema valdkonda kajastati ALDE koduleheküljel käsitusel 64 korda. Retoorilist diplomaatia vormi rakendati läbi osaluse mitmetel konverentsidel. ALDE võttis ette arvukalt visiite Ukrainasse, et kohtuda kohapealsete otsusetegijatega, et esiteks saada ülevaade toimust ning seejärel jagada omapoolseid kogemusi, soovitusi ja ettepanekuid olukorra parandamiseks. Ukrainas toimunud “*Pride*” marsil võtsid osa ALDE liikmed ning sellega avaldati toetust inimõiguste ja võrdõiguslikkuse tagamisele, mis on seoses ALDE peamiste väärtustega.

Märkimisväärne on see, et igaaastaselt anti välja sisulisi resolutsioone, mis põhinesid selgelt poliitilise grupi sisemiste väärtustega. ALDE on kajastanud aastate läbi täpselt Ukraina sündmuste käiku ning avaldanud igakülgset toetust, et Ukrainas levitada demokraatlikke viise ning seisukohad on avalikud ning näitavad antud poliitilise grupi

hoiakuid ning valmisolekut toetada Ukrainat Euroopa Liidu liikmesriigiks saamisel. Delegatsioonide visiite peetakse kõige tõhusamaks kokkupuuteks kolmandate riikide partneritega ning nagu eelnevas osas välja toodi toimus arvukalt kogemuste jagamisi. ALDE parteiperekonna alla kuulub 3 Ukrainas tegutsevat poliitilist gruppi, keda toetatakse süsteemide reformimisel ning jagatakse kogemusi. Samuti pakutakse kolmandatele pooltele ka rahalisi resursse. Ukrainas loodi komitee, mis toetab Ukraina teekonda ja reforme EL'i kuulumisel. Antud komitee peamiseks eesmärgiks loodi sõnavabaduse uurimine ja tagamine avalikus ruumis ning meedias ajakirjanike seas. See tegevus näitas, et läbi teabetöö ja pideva kajastuse loodi ALDE toel komitee, mis esindab ALDE välispoliitilisi väärtusi ja seisukohti Ukrainas. Samuti toetatakse Ukrainas tegutsevate rahvusvaheliste meediaväljaannete ja Ukraina meedia koostööd.

ALDE tegi 2017.aastal meedia kaudu üleskutse otseselt Ukraina presidendi ning parlamendi poole, kutsumaks neid ülesse toetama proportsionaalse valimissüsteemi avatud parteide nimekirjadega tagamist. Antud süsteemi elluviimisel pakuti parlamendile ja presidendile omapoolset toetust ja kogemusi.

2018.aastal mõisteti erinevates uudistes ja resolutsioonis, mis avaldati Bulgaarias toimunud kohtumisel, hukka sõnavabaduse ja ajakirjanike õiguste rikkumine ja selle seos demokraatia ohustamisel. See näitab selgelt, et antud poliitiline grupp rakendab retoorilist diplomaatiat võttes endiselt ühiseid seisukohti ja avaldades need nii meedia platvormides, koduleheküljel kui ka edastades need partneritele. Mitmel korral alustati ka kampaaniad propaganda vastu võitlemiseks, et tagada Ukrainas meedia vabadus ja tõkestada valeinformatsiooni levikut.

3.4. ALDE tegevus aktiivse diplomaatia vallas Ukraina kriisi ajal

Aktiivse diplomaatia all käsitletakse lisaks dialoogides osalemisele ka koolituste, valimisvaatluste ja programmide läbiviimist. Teoreetilises osas tõi autor poliitilise grupi peamise eesmärgina välja oma välispoliitiliste väärtuste ja eesmärkide levitamise tagamine kolmandates riikides, toetades sellega kolmanda riigi parlamenti.

2019.aastal osalesid ALDE liikmed Ukraina visiidil, et viia läbi põhjalik analüüs märtsi lõpus aset leidnud presidendivalimiste korralduslikust poolest ning selle läbipaistvusest, millest järeldus probleemi aktuaalsus ning sellest lähtuvalt saadeti 33-liikmeline grupp teostama põhjalikku järelvalvet valimiste läbipaistvuse osas. Antud tegevus näitas ALDE sekkumist läbi aktiivse diplomaatia kolmanda riigi ehk Ukraina poliitikasse, et kontrollida demokraatia elluviimist. ALDE on ka varasemalt viinud läbi arvukalt valimisvaatlusi, saatnud parlamendiliikmeid ja delegatsioone Ukrainasse visiitidele. ALDE korraldas mitmeid seminare, mis käsitlesid Ukrainas nii vähemuste õiguste kaitset, inimõiguste tagamist ja valeinformatsiooni levikut. Vastavalt nendele seminaridele rakendati mitmeid meetmeid, mis kuuluvad aktiivse diplomaatia alla. Näiteks tõkestamiseks vale informatsiooni levikut otsustati hakata toetama mitmekeelsete uudiste levikut, et sõnumid jõuaksid võimalikult suure hulga inimesteni. Inimõiguste ja vähemuste kaitseks panustas ALDE ka resurssidega, mida Ukrainal napib. Sõnavabaduse tagamisel toetati Ukrainas tegutsevat liberaalset gruppi, et vastav poliitiline organisatsioon saaks luua parlamentaarse kogu, kes tegeleb sõnavabaduse tagamise ja kontrolliga.

2015.aastal Ungaris toimunud kongressil toodi välja ALDE eesmärk toetada aktiivselt kohalikke elanikke, kes vajavad ümberasustamisel abi. Lisaks sellele panustati Ukrainas tegutseva opositsiooni töösse, et aidata tagada kohtusüsteemi läbipaistvus ning majanduslik stabiilsus.

Valimisvaatluste läbiviimine, koolitustel osalemine ning kogemuste jagamine koos programmide elluviimisega näitab ALDE kui poliitilise grupi aktiivse diplomaatia rakendamist kriisi sündmustel. Resursside näol toetuse jagamine, stabiliseerimaks olukorda ning levitamaks demokraatlikke väärtusi kuulub aktiivse diplomaatia vormi alla.

3.5. Järeldused

Analüüsides eelnevalt välja toodud ALDE grupi tegevusi Ukraina sündmustel näeme, et parlamentaarse diplomaatia vormi on kasutatud mitmel tasandil. Põhinedes teoreetilises osas mainitule on parlamendiliikmete peamine eesmärk kujundada rahva antud mandaadi kohaselt poliitikaid nii regioonisisest kui rahvusvahelisel tasandil. Parlamentaarne

diplomaatia rakendub riigiülel peamiselt läbi delegatsioonide visiitide, mõjutamaks kolmandate riikide valitsuse õiguspärasust ja seadusloomet. Antud kontekstis viidi ALDE poolt läbi mitmeid kohtumisi Ukraina parlamendi poliitiliste gruppide juhtide, peaministri ja presidendiga. Kõige tõhusamalt on ALDE suutnud kasutada retoorilist ning aktiivset parlamentaarset diplomaatia vormi. Kuna legislatiivse diplomaatia roll on erinevate lepingute ja otsustuspädevustega piiratud, siis antud diplomaatia rolli kasutamine suhteliselt piiratud. ALDE liikmetel on kuuludes erinevatesse gruppidesse, delegatsioonidesse ning omades erinevates rahvusriikides ja komisjonides kontakte võimalik mõjutada otsustusprotsesse. Põhinedes autori eelnevale käsitlusele, on ALDE'l võimalus teostada kontrollmehhanisme ja arupärimisi Euroopa Komisjonile ning Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale, mõjutades sellega kaudsel kujul Euroopa Liidu välispoliitilisi otsuseid. Nagu eelnevalt välja toodi viidi erinevate visiitide järgselt läbi ka kohtumisi Kõrgema esindajaga, kellele anti ülevaade konflikti sündmustekäigust ning soovitusi ALDE gruppi kuuluvate parlamendiliikmete poolt.

ALDE on olnud retoorilise diplomaatia rakendamisel edukas seetõttu, et parteiperekonnas on esindatud ühised ning kindlad seisukohad ja see annab võimaluse neid ka meedias selgelt esindada. Meedias kajastatud artiklites on enim saanud tähelepanu demokraatia tagamine, sõnavabaduse ja inimõiguste kaitse. Need on aluseks ka ALDE välispoliitilistele eesmärkidele. ALDE on hoolimata sündmuste käigule, jäänud kindlaks laienemispoliitika toetamisele kui tagatakse demokraatlik areng, toetades kolmandates riikides tegutsevaid poliitilisi erakondi ja stabiliseerides olukorda. Samuti ollakse aktiivsed erinevate valimisvaatluste ning koolituste läbiviimisel kolmandates riikides, et toetada sealseid demokraatilisi süsteeme ja arendada süsteemide läbipaistvust. ALDE osaleb aktiivselt ka läbi erinevate delegatsioonide töö, mis tegelevad põhiliselt korruptsiooni vähendamise, inimõiguste kaitse ja demokraatia levitamisega.

Positiivseks näitajaks on see, et ALDE parteiperekonda kuulub 3 Ukrainas tegutsevat ning euroopalikke väärtusi esindavat poliitilist gruppi. Välispoliitiliste eesmärkide elluviimiseks kolmandates riikides on võtmetähtsusega ka kohalike toetajate olemasolu, mis loob võimaluse jõuda otsustusprotsessidele võimalikult lähedale. ALDE tegevused

Ukraina sündmustel läbi kolme diplomaatilise vormi (legislatiivne, retooriline ja aktiivne) näitavad selgelt seost ALDE välispoliitilise kava ja eesmärkidega ning esindavad seisukohti ja väärtusi, mida on kajastatud ka manifestis. Peamisteks väärtusteks on erinevate vähemuste õiguste tagamine, võrdõiguslikkuse järelvalve, tsiviilõiguste kaitse ning demokraatlike valimissüsteemide-ning valitsemisviiside tagamine. ALDE on mitmetel juhtudel toonud välja oma valmisoleku panustada ja investeerida konflikti rahumeelsesse lahendamisse, toetades Ukrainat erinevate kogemuste ja kõneisikutega ning lisaks ka pakkudes rahalisi ressursse.

Kokkuvõte

Euroopa Parlament rakendab oma parlamentaarset diplomaatilist rolli kolmandates riikides, kasutades selleks diplomaatia erivorme. Parlamentidel asub rahva esindamise roll nii siseriiklikul ja regiooniuelses tasandil. Parlamentaarne diplomaatia tähendab toimuvaid läbirääkimisi, arutelusid ning koostööd rahvusvaheliste osapoolte ja institutsioonide vahel (Konkov, Chukov, Tsachenko, Gianotti 2013:5). Parlamentaarse diplomaatia rakendatakse nii ametlikel kui mitte-ametlikel viisidel ning peamiseks eesmärgiks on poliitikate kujundamine mõjutamaks otsuseid eelkõige kodanike nimel, kelle poolt on parlamendid ja ka poliitilised grupid valitud. Parlamentaarse diplomaatia rakendamisel kasutatakse komiteede kohtumisi, delegatsioonide külastusi, poliitiliste debattide läbiviimist, missioone, lisaks olulise osana vastastikuse dialoogi ja mõistmise loomist ning kogemuste jagamist partnerite vahel. Töö teoreetilises osas tõi autor välja mitme eelneva autori (Poncelet, Tan) seisukohad, et parlamentaarse diplomaatia võimuses on lahendada konflikte rahumeelselt ning tagada riikide vahel toimivad suhted. Euroopa Parlament kui institutsioon on saavutanud riigiülese loomuse ning läbi erinevate lepingute (Lissabon, Maastricht) on omandanud kaasotsustusõiguse Euroopa Nõukoguga energeetika, julgeoleku ning laienemispoliitikate osas. Euroopa Parlamenti peetakse üheks kõige arenenumaks parlamentaarseks institutsiooniks regionaalsel tasemel. Parlamendi siseselt tegutsevad poliitilised grupid, kellest on kujunenud organisatsioonid, mis omavad kindlalt struktuuri, väärtusi ja töögrupe. Parlamendi poliitilistel gruppidel on õigus teha koostöös komiteedega ettepanekuid õigusaktide muutmiseks, pärida aru Euroopa Komisjonilt ja Nõukogult. Poliitiliste gruppide osalust aga parlamentaarses diplomaatias aitab mõista erinevate diplomaatia erivormide käsitlemine. Antud töö

kontekstis käsitleti kolme vormi diplomaatia- legislatiivne, retooriline ning aktiivne diplomaatia.

Töö tulemuseks võib uurimisküsimustele tuginedes välja tuua, et ALDE kui välispoliitiliselt aktiivne grupp rakendas suhtluses Ukrainaa kõiki diplomaatia vorme. Kõige enim oli näha just retoorilise ja aktiivse diplomaatia vormide elluviimist. ALDE on alates Ukraina konflikti puhkemisest avaldanud arvukalt ühiseid seisukohti demokraatlike väärtuste kaitse vajalikkusest ning toetanud Ukrainat läbi erinevate koolituste, visiitide, valimisvaatluste ning toetusgruppide töö. Külastuste käigus kohtuti eri tasandi otsustajatega- parlamendigruppide juhtide, peaministri, ministrite, ametnike ja isegi Ukraina endise presidendiga. Ukrainas on tegutsemas kolm poliitilist gruppi, mis kuuluvad ALDE grupi alla ning, kes saavad toetust resursside ja kogemuste näol. Legislatiivset ehk seadusandlikku diplomaatia vormi rakendati läbi kontrollmehhanismide- esitades arupärimisi Komisjonile ja Nõukogule ning esitades ettepanekuid konkreetselt Ukraina valitsusjuhtidele ning presidendile. Samuti esitati mitmeid ettepanekuid ja ülevaateid Kõrgemale esindajale, kellel on oluline roll Euroopa Liidu välispoliitiliste otsuste kujundamisel. Kõige otsesemalt on nii Euroopa Parlamendil kui poliitilistel gruppidel võimalus mõjutada välispoliitilisi eesmärke kasutades legislatiivset diplomaatia vormi konsultatsiooniprotsessis ÜVJP ja ÜJKP formuleerimisel. Üks läbivad teemasid oli ALDE jaoks ka ajakirjanduse vabaduse tagamise toetamine- selleks viidi läbi erinevaid koolitusi ning toetati erinevaid meediaportaale. Peamiseks eesmärgiks oli uudiste käsitlemine erinevates keeltes ning propaganda vähendamine ja valeinformatsiooni leviku takistamine. ALDE liikmed esitasid 84 korral parlamendi täiskogu istungil küsimusi ja ettepanekuid Komisjonile ja Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgemale esindajale.

Analüüsides ALDE tegevusi leidis töö autor läbivalt seoseid antud grupi välispoliitiliste seisukohtade ja diplomaatilisi tegevuste teostamise vahel. Töös leidis kinnitust Euroopa parlamendi poliitilise grupi ALDE välispoliitiliste huvide rakendamine Ukraina sündmuste kontekstis. Töö alguses püstitatud uurimisküsimus näitas, et ALDE teostab oma välispoliitilisi väärtusi eelkõige läbi demokraatia arendamise, inimõiguste kaitse väärtusi silmas pidades. ALDE viis Ukrainas läbi konverentse, mille eesmärgiks oli

toetada liberaalseid vaateid. Lisaks sellele külastasid mitmed poliitilise grupi juhtivpositsioonil olevad isikud Ukrainat, et kohtuda kohapeal tegutsevate delegatsioonide, organisatsioonide ja valitsuse liikmetega. ALDE on oma ametlikul koduleheküljel alates Ukraina konflikti sündmuste algusest andnud välja 9 põhjalikku resolutsiooni Ukraina sündmuste käigust ning ALDE seisukohtadest ning tegevustest põhinevalt sellele. Tuues seoseid üldise välispoliitiliste eesmärkide ja tegevuste vahel näeme, et kindlaks on jäänud ks õiglase ja avatud laienemispoliitika toetamisele kui vastavad riigid on taganud Euroopa standardid ja nõuded. ALDE rõhk õigusriigi toimimise, demokraatia rakendamisele ja süsteemide läbipaistvusele näitab, et ka Ukrainale ollakse toeks nende väärtuste elluviimisel.

Nagu teoreetilises osas sai välja toodud on poliitiliste gruppide üheks eesmärgiks suurendada oma mõju väljaspool liitu. Lähtudes ALDE manifestidele toodi välja Euroopa Liidu globaalse mõju suurendamise vajalikkus ning demokraatlikke väärtuste esindamine kolmandates riikides. Ühe aspektina peeti oluliseks sõjalise kaitse tagamist, mis on stabiliseerivaks jõuks ka kriiside rahumeelsel lahendamisel kolmandates riikides. Manifestis tõi ALDE välja ettepaneku jätkata Ukraina toetamist ja suunas rõhu Euroopa Parlamendi suurenenud rollile mõjutamaks välispoliitilisi otsustusprotsesse. Seega võib järeldada, et läbiviidud tegevuste- visiitide, koolituste, programmide, valimisvaatluste jpt tegevuste vahel on seos ALDE manifestis toodud välispoliitiliste eesmärkidega.

Põhinedes töö kolmandale uurimisküsimusele võib järeldada, et ALDE tegevus ja strateegiad ühtisid Euroopa Parlamendi ühise välispoliitikaga Ukraina suunas. Töös käsitletud Euroopa Liidu inimõiguste ja demokraatia tagamise peatükis selgus, et Euroopa Parlamendi peamiseks eesmärgiks on rakendada kodanikele võrdsed õigused ning tagada demokraatliku valitsemisviisi toimimine. Lisaks sellele on laienemispoliitika osas tähtis vastava riigi demokraatia ja inim- ja tsiviilõiguste kaitse. Euroopa Liidu välispoliitilised eesmärgid ja väärtused kattusid suurel määral just ALDE kui välispoliitiliselt aktiivse grupi tegevustega. Euroopa Liidu välispoliitikas on tähtis osalemine erinevates aruteludes ning toetada piirkondlike organisatsioonide pingutusi demokraatia tegevuskavade elluviimisel. ALDE osalus Ukrainas antud valdkonna toetamisel näitas selgeid seoseid liidu poliitikatega. Euroopa Parlamendi ning ALDE grupi tegevused kattusid suurel määral- ka parlament viis läbi mitmeid vaatlusi ja

missioone, et jälgida Ukraina sündmuste käiku ning toetada Ukrainas demokraatlasel korra säilimist.

Kokkuvõtteks on oluline välja tuua, et Euroopa Parlamendis tegutseva välispoliitiliselt aktiivse poliitilise grupi võimalus osaleda liidu välispoliitika kujundamisel läbi parlamentaarse diplomaatia on olulise tähtsusega. Samas on mõju siiski piiratud, kuna ühel poliitilisel grupil puudub otseselt kontroll legislatiivsete protsesside üle ning välispoliitilised otsused sünnivad Nõukogu ja Komisjoni poolt. Peamiseks viisiks on teostada kontrollmehhanisme, hoida teemad aktuaalsena, esitada järelepärimisi ning informeerida otsustusorganeid sündmustest. Poliitilisel grupil on võimalus luua koostööl põhinevaid kontakte ning olla informeeritud kolmandates riikides toimuvatest sündmustest. Tõhus koostöö partneritega on ALDE grupp läbi viinud arvukalt vaatlusi, koolitusi, programme, et ellu viia Euroopa Liidu ja ühtlasi ka grupi-siseseid välispoliitilisi eesmärke, mis on välja toodud ka manifestides. Panustamist alustati koheselt konflikti puhkemisest ning visiitidel kohtuti Ukraina jaoks suurimate otsustajatega- president Poroshenkoga, Ukraina peaministri ja välisministriga ning paljude parlamendiliikmetega ja nende juhtidega. ALDE suhtles parlamendis tegutsevate erinevate fraktsioonide juhtfiguuridega ning avaldas selget toetust Ukraina suhtes reformide läbiviimisel, korrupsiooni vähendamisel ja inimõiguste tagamisel.

Tööst järeldus, et ALDE on aktiivne Ukraina konflikti sündmuste kajastamisel ja on arendanud dialoogi erinevate osapoolte vahel, tagamaks Ukrainas demokraatlike

süsteemide toimimine. Siiski on raske hinnata ühe poliitilise organisatsiooni otsest mõju kolmanda riigi süsteemide muutmisele. Reformide edukaks läbiviimiseks ja Euroopa Liidu mõju globaalsel tasandil rakendada, on vaja tihedat koostööd parlamentaarse kogu ja Euroopa Liidu välispoliitiliste seisukohtade vahel. Mõistmaks täielikult Euroopa Parlamendis tegutsevate poliitiliste gruppide mõju Euroopa Liidu välispoliitilistele otsustele ning nende edukalt elluviimist analüüsides, oleks vajalik teha väga põhjalikud analüüsid. Selleks on vaja teostada erinevaid intervjuusid osapooltega kolmandates riikides ning käsitleda konkreetseid otsuseid, mida Euroopa Liidus tasandil on vastu võetud. Kuna tegu on väga mahuka analüüsiga väljub see magistritöö mahust ning võiks kuuluda doktoritöö alla.

Kasutatud kirjandus:

- ALDE grupi kodulehekül. *Välissuhete valdkond*. Kasutatud 06.04.2019
<https://www.aldeparty.eu/resolutions/foreign-affairs>
- Baalen J.C Hans van. (2016) "Ukraine: ALDE delegation meets president Poroshenko and political partners to discuss visa liberalisation process."
19.07.2016
https://www.politiekemonitor.nl/9353000/1/j9vvioaf0kku7zz/vk5wm8bx7pz6?st_art_tab3=80
- Bajtay, Peter. (2015). Shaping and controlling foreign policy. Parliamentary diplomacy and oversight, and the role of the European Parliament. *Directorate-General for External Policies. Policy Department*.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549045/EXPO_STU\(2015\)549045_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549045/EXPO_STU(2015)549045_EN.pdf)
- Berridge, G.R; Keens-Soper, Maurice; Otte, T.G. (2001). Diplomatic Theory from Machiavelli to Kissinger. *Palgrave Macmillan*. Basingstoke/New York.
- Bressanelli, Edoardo. (2010). The European Parliament after Lisbon: Policy Position and Ideological Coherence of the Political Groups. SISP Congress 2010. Venice. <https://www.sisp.it/files/papers/2010/edoardo-bressanelli-747.pdf>
- Brussels Diplomatic. (2015). ALDE Party leadership strengthens ties with political actors in Kiev. 15.04.2015.
<https://brusselsdiplomatic.com/2015/04/15/alde-party-leadership-strengthens-ties-with-political-actors-in-kiev-ukraine-alde-russia/>
- Cardwell, Paul James. (2016) . Values in the European Union's Foreign Policy: Analysis and Assessment of CFSP Declarations. *European Foreign Affairs Review*.
- Chukov, Roman; Giannotti, Andrea; Konkov, Alexander; Tkachenko, Stanislav. (2013). Parliamentary Diplomacy and its role in modern politics. Analytical Report. *Rethinking Russia*. <http://rethinkingrussia.ru/wp-content/uploads/2018/06/Parliamentary-Diplomacy-and-Its-Role-in-Modern-Politics.pdf>

- Daniel, Fiott. (2015). The Diplomatic Role of the European Parliament's parliamentary groups. European Policy Analysis. *Swedish Institute of European Policy Studies*.
- EEAS kodulehekülj.(2016) *Human Rights & Democracy*. Kasutatud 15.06.2016 https://eeas.europa.eu/topics/human-rights-democracy/414/human-rights-democracy_en
- EEAS kodulehekülj.(2018) Delegation of the European Union to Ukraine. Kasutatud: 23.oktoober 2018. https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en
- ELF kodulehekülj. „Interview with MEP Hans van Baalen.“ 8.september 2018. <https://www.liberalforum.eu/interview-with-mep-hans-van-baalen/>
- ELF kodulehekülj. Stronger Liberal Parties- Activist Seminar in the Eastern Partnership („Stronger Liberal Parties“) <https://www.liberalforum.eu/events/stronger-liberal-parties-activist-seminar-in-the-eastern-partnership-stronger-liberal-parties/>
- EurActiv, ‘Foreign Affairs Committee Insist on Right to Hear from Deposed Thai PM’, 9 December 2015, www.euractiv.com/sections/global-europe/foreign-affairs/committee-insist-right-hear-deposed-thai-pm-320231.
- Euroopa Parlamendi kodulehekülj <http://www.europarl.europa.eu/committees/et/reports.html>
- Euroopa Parlamendi kodulehekülj. The European Parliament: Powers. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/19/the-european-parliament-powers>
- Euroopa Parlamendi kodulehekülj. http://www.europarl.europa.eu/pdf/oppd/Page_1/OPPD_EP_GUIDE_for_webFINAL_EN.pdf Uuendatud 23.märts 2015
- European Commission. (2013). The EU's Comprehensive Approach to External Conflict and Crisis. JOIN 2013. Brussels 11 December 2013.
- European Political Parties beyond the EU. Europe Elects. November 27, 2018. <https://europeelects.eu/tag/ukraine/>
- Election Observation kodulehekülj. http://www.europarl.europa.eu/intcoop/election_observation/default_en.html
- Fiott, Daniel. (2015). The diplomatic role of the European Parliament's parliamentart groups. European Policy Analysis. Issue 2015.

- Fiott, D. (2011). On the Value of Parliamentar Diplomacy. Madariaga Paper 4.
- Goumenos, Thomas. (2018) Parliamentary Diplomacy as „Track 1 ½ Diplomacy“ in Conflict Resolution.
- Herranz, A. (2005). The Interparliamentary Delegations of the European Parliament: National and European Interest at Work. In E. Barbe and Herranz. The Role of Parliaments in European Foreign Policy: Debating on Accountability and Legitimacy. Barcelona: Office of the European Parliament in Barcelona.
- Hix, S; Noury, A and Roland, G. (2005). Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979-2001. British Journal of Political Sciences.
- Holmes, M and Lightfoot, S. (2011). Limited Influence? The Role of the Party of European Socialists in Shaping Social Democracy in Central and Eastern Europe. Government and Opposition.
- “Timeline: How the crisis in Ukraine unfolded.” News World News. Independent. <https://www.independent.ie/world-news/timeline-how-the-crisis-in-ukraine-unfolded-30061279.html>
- Koenig-rchibugi, M. (2002). The Democratic Deficit of EU Foreign and Security Policy. The International Spectator.
- „Kremlin’s lies- EU’s response to disinformation.“ <https://ukraine-office.eu/en/kremlins-lies-eus-response-to-disinformation/>
- Köpping, Alexandra Athanasopoulou. (2017). To go where no one has gone before: Towards a model of parliamentary diplomacy in the European Parliament 1-6. Krakow UACES 47th Annual Conference. <https://www.uaces.org/documents/papers/1701/athanasopoulou.pdf>
- Lightfoot, S. (2003). The Party of European Socialists and the Treaty of Amsterdam: Really a Policy-seeking Party? Perspectives on European Politics and Society. 224-242
- Lindberg, B; Ramussen, A and Warntjen A. (2009). The Role of Political Parties in the European Union. Abingdon/ New York: Routledge. <https://www.crcpress.com/The-Role-of-Political-Parties-in-the-European-Union/Lindberg-Rasmussen-Warntjen/p/book/9780415851541>

- Malamud, Andres; Stavridis, Stelios. (2011). Parliaments and Parliamentarians as International Actors. Ashgate Research Companion. Lk 101-115
<http://apps.eui.eu/Personal/Researchers/malamud/Ashgate-Malamud-Stavridis.pdf>
- Maurer, A. (2003). The Legislative Powers and Impact of the European Parliament. Journal of Common Market Studies.
<https://www.ies.be/files/documents/JMCdepository/Maurer,%20Andreas,%20The%20Legislative%20Powers%20and%20Impact%20of%20the%20European%20Parliament.pdf>
- Marschall, Stefan. (2008). Transnational Parliamentary Assemblies and European Security Policy. The Parliamentary Control of European Security Policy. Oslo. 108-130. https://agora-parl.org/sites/default/files/2015_3epa_eng_a4_korr3.pdf
- McElroy, G and Benoit, K. (2007). Party Groups and Policy Positions in the European Parliament. Party Politics.
- Miller, Vaughne. (2009). European Parliament Political Groups. House of Commons Library. International Affairs and Defence Section.
- Müller, Manuel. (2014). What Difference can it make? A Comparison of the Parties' electoral manifestos. Green European Journal. 01.05.2014
<https://www.greeneuropeanjournal.eu/what-difference-can-it-make-a-comparison-of-the-parties-electoral-manifestos/>
- Neuhold, Christine. (2018). The Role of European Parliament Committees in the EU Policy-Making Process. RennerInstitut.
- Noulas, George. (2011). Parliamentary Diplomacy in Foreign Policy. Foreign Policy Journal. <https://www.foreignpolicyjournal.com/2011/10/22/the-role-of-parliamentary-diplomacy-in-foreign-policy/>
- Parliamentary Assembly. (2019). "General environment in Ukraine should allow the holding of democratic elections" says PACE pre-electoral delegation. 2019
<http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-EN.asp?newsid=7399&lang=2&cat=31>
- Plenkovic, Andrej. (2014). Election Observation Delegation To The Parliamentary Elections in Ukraine.

http://www.europarl.europa.eu/intcoop/election_observation/missions/2014-2019/ukraine_2014_10_26.pdf

- Redei, Lorinc, Iulian Romanyshyn. (2015). The EU's Invisible Diplomacy: The European Parliament's External Action in the Lead-Up to the Ukraine Crisis. <http://aei.pitt.edu/79464/1/Redei.Romanyshyn.pdf>
- Rommetvedt, Hilmar. (2003). Final Declaration of 18 February 2003, Geneva. www.europarl.europa.eu/intcoop/conference_wto/2003_geneve/documents/fd_gva_en.pdf.
- Sedelmeier, Ulrich. (2016). Protecting Democracy inside the European Union? The Party Politics of Sanctioning Democratic backsliding in the European Parliament. Maximizing the integration capacity of the European Union. Ik 14-17 http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/maxcap/system/files/maxcap_wp_27.pdf
- Sénat (2001), La diplomatie parlementaire, Actes du Colloque, French Senate, Paris: www.senat.fr
- Shagina, Maria. (2017). "How Euro-parties imperil democracy in the Eastern Partnership countries." New Eastern Europe. 14.11.2017. <http://neweasterneurope.eu/2017/11/14/euro-parties-imperil-democracy-eastern-partnership-countries/>
- Shemer-Kunz, Yoav. (2017). The Diplomatic Role of the European Parliament's Political Groups in the Israel-Palestinian Conflict. Parliamentary Diplomacy in European and Global Governance.
- Shubladze, Rati. (2018). European political parties beyond the EU. Europe Elects. 27.11.2018. <https://europeelects.eu/2018/11/27/european-political-parties-beyond-the-eu/>
- Sophie Sterk kodulehekülg. (2016). ALDE MEPs visit Kiev Pride. 09.06.2016. <https://sophieintveld.eu/alde-meps-visit-kiev-pride/>
- Stavridis, Stelios; Jancic, Davor. (2017). Parliamentary Diplomacy in European and Global Governance.
- Stavridis S. and Irrera D. (ed) (2015). The European Parliament and its International Relations. London: Routledge.

- The EU Democratic Governance Pact. ALDE initiative outline. Upholding the Rule of law and Fundamental Rights.
<https://europa.d66.nl/content/uploads/sites/240/2015/01/The-EU-Democratic-Governance-Pact-Upholding-the-Rule-of-law.pdf>
- The power of the European Parliament. (2019) Examples of EP impact during the 2014-19 legislative term.
[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA\(2019\)637942](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2019)637942)
- Treib, Oliver. (2011). The Role of Political Parties in EU Decision-Making. European Consortium for Political Research.
- Ukraina kriisi kronoloogia. <https://www.tiki-toki.com/timeline/entry/350136/Ukraina-kriisi-kronoloogia/>
- Ukrainian Helsinki Human Rights Union. “Second day of the Ukrainian human rights delegation in PACE. 24.01.2017 <https://helsinki.org.ua/en/articles/second-day-of-the-ukrainian-human-rights-delegation-in-pace/>
- Weisglas, F.W. and G. de Boer. 2007. Parliamentary Diplomacy. The Hague Journal of Diplomacy 2(1), 93–99.
- Wilson, Peter. (2011). Gilbert Murray and International Relations: Hellenism, liberalism, and international intellectual cooperation as a path to peace.
[http://eprints.lse.ac.uk/30048/1/Gilbert%20Murray%20and%20International%20Relations\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/30048/1/Gilbert%20Murray%20and%20International%20Relations(lsero).pdf)
- Zelenkova, Kristyna. (2015) Political consequences of the crisis in Ukraine. Committee on Political Affairs and Democracy. Parliamentary assembly.
<https://www.refworld.org/pdfid/5836f99f4.pdf>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Anett Numa,

(autori nimi)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa(lihtlitsentsi) minu loodud teose

Parlamentaarne diplomaatia Euroopa Liidu välispoliitikas: ALDE Ukraina konflikti sündmustel

(lõputöö pealkiri)

mille juhendajaks on

Maili Vilson;

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulnevaid õigusi.

Anett Numa

20.05.2019